

Täitemenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõu eesmärk on tõhustada täitemenetlust ja teha see menetlusosalistele selgemaks, kujundada ühtsem menetluspraktika, vähendada õigusvaidlusi ning toetada kohtutäiturite tegevuse jätkusuutlikkust täitekulude sissenõudmisel erijuhtudel.

Eelnõukohase seadusega korrastatakse kohtutäituri tegevuse peale esitatavate kaebuste menetlemise regulatsiooni, mis muudab kaebeõiguse kasutamise võlgnike ja kohtutäiturite jaoks kiiremaks.

Samuti täiendatakse täitemenetluse jätkamise regulatsiooni pärast võlgniku surma, kuna kehtiv kord ei taga piisavat efektiivsust ning menetlused jäävad sageli osaliste passiivsuse tõttu seisma ja eeldavad kohtu sekkumist. Uue korra eesmärk on kiirendada pärijate väljaselgitamist või võimaldada passiivse täitemenetluse lõpetamist mõistliku aja jooksul, vältides põhjendamatut ressursikulu.

Eelnõuga antakse kohtutäiturile õigus vajadusel piirata juurdepääsu teabele täitemenetluses tehtud päringu tegemise kohta kuni võlgnikule täitmisteate kättetoimetamiseni. Muudatus aitab vältida olukordi, kus võlgnik saaks enne täitemenetluse algust ja tema varaga seotud toimingute tegemist astuda samme menetluse takistamiseks. Kohtutäitur kohaldab erandit ja väljastab andmesubjektile teabe päringu tegemise kohta ajalise viivitusega üksnes põhjendatud juhtudel teiste menetlusosaliste huvide kaitse eesmärgil.

Kohtutäituri ametitegevust reguleerivaid norme muudetakse, et tagada täitemenetluse jätkusuutlikkus. Eelnõu kõrvaldab puudused, mis on seni takistanud menetluskulude katteks piisavate summade laekumist. Muudatused puudutavad täitemenetluse kulude kandmist pankrotimenetluses, võlgniku kinnisasja müügil sundtäitmisega ühinemisel, täitedokumendi tühistamise või nõude sundtäitmise varasema lõppemise korral ning täitemenetluse peatamise või nõude osalise täitmise korral.

Eelnõukohase seadusega kehtestatakse selged reeglid täitemenetluse kulude kandmise kohta väärteo- ja kriminaalasjadest tulenevate nõuete aegumise korral. Muudatuse eesmärk on leevendada võlgnike võlakoormust. Ühtlasi muudetakse elatise sissenõudmise tasustamise reegleid, et soodustada elatise võimalikult tõhusat laekumist täitemenetluses.

Üksikud muudatused puudutavad Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja poolt kohtutäiturite üle teostatava järelevalve korraldust eesmärgiga seda tõhustada. Kojas ametikogu juhatusel antakse täiendavad pädevused kohtutäiturite ametitegevuse suunamiseks ning õiguspärase ja ühtse praktika kujundamiseks.

Eelnõuga kavandatakse muudatused mõjutavad võlgnike, sissenõudjate ja võlgniku pärijate halduskoormust erinevalt. Kohtutäituri tegevusele esitatud kaebuse uue menetluskorra kehtestamine võib esialgu suurendada nii võlgniku kui ka sissenõudja halduskoormust, kuna kaebused peavad olema põhjalikumalt põhjendatud ja tõendatud. Samas võib see vähendada

edasikaebamiste arvu kohtusse ning kaotab üldjuhul vajaduse ilmuda kohtutäituri büroosse, mistõttu koormus pikas vaates väheneb.

Täitemenetluse jätkamise uued reeglid pärast võlgniku surma võivad suurendada sissenõudja halduskoormust pärimismenetluse notari juures algatamisel. Koormus ei suurene, kui sissenõudja loobub menetluse jätkamisest või kui pärimismenetluse algatavad pärijad. Võlgniku pärijate jaoks võib halduskoormus suureneda seoses tähtaegade, teabe kogumise ja võimaliku inventuuri vajadusega, kuid selgem kord aitab vältida hilisemaid vaidlusi ja lisakulusid ehk teha teadlikumaid otsuseid.

Sundtäitmisega ühinemise korra muutmine vähendab nii sissenõudja kui ka võlgniku halduskoormust, kuna ühinemine toimub avalduse esitamisel ning väheneb korduvate vaidluste vajadus. Täitekulude jaotuse selgem regulatsioon vähendab samuti mõlema poole vajadust esitada kaebusi ja avaldusi. Automaatne täitemenetluse lõpetamine vanemluskokkuleppe korral ning elatise sissenõudmise normide ühtlustamine toovad eelkõige kaasa võlgniku halduskoormuse vähenemise, kuna kahaneb vajadus täiendavate taotluste ja kaebuste järele ning vähenevad vaidlused.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on ette valmistanud Justiits- ja Digiministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna vabakutsete talituse nõunikud Aleksandr Logussov (aleksandr.logussov@justdigi.ee) ja Gerli Spelman (gerli.spelman@justdigi.ee). Eelnõu on keeleliselt toimetanud Justiits- ja Digiministeeriumi õigusloome korralduse talituse toimetaja Merike Koppel (merike.koppel@justdigi.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga ega Euroopa Liidu õiguse rakendamisega. Samuti ei ole eelnõu seotud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga.

Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthääle enamus.

Eelnõuga muudetakse järgmiste seaduste järgmisi redaktsioone:

- 1) täitemenetluse seadustik, RT I, 11.11.2025, 15;
- 2) kohtutäituri seadus, RT I, 14.03.2025, 16;
- 3) pankrotiseadus, RT I, 11.11.2025, 12;
- 4) tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja täitemenetluse seadustiku rakendamise seadus, RT I, 07.01.2026, 10.

2. Seaduse eesmärk

2.1. Eesmärk ja saavutatavad tulemused

Täitemenetluse seadustiku, kohtutäituri seaduse, pankrotiseaduse ja tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja täitemenetluse seadustiku rakendamise seadus muutmise eesmärk on tõhustada menetlust ja teha see menetlusosalistele selgemaks, kujundada ühtsem menetluspraktika, vähendada õigusvaidlusi ning toetada kohtutäiturite tegevuse jätkusuutlikkust täitekulude sissenõudmisel erijuhtudel.

Eelnõu seadusena vastuvõtmise korral saavutatakse järgmised tulemused:

1. Kaabeõiguse kasutamine täitemenetluses muutub võlgnike jaoks kiiremaks, tõhusamaks ja selgemaks. Kohtutäiturid teevad kaebuste läbivaatamisel vähem sisutuid toiminguid.

Menetlusosaliste õigused ja kohustused muutuvad arusaadavamaks nii kaebeõiguse kasutamisel kui ka menetlusnõuete eiramise korral. Kohtu sekkumist vajavad vaidlused jõuavad kohtusse kiiremini, tagades menetlusosaliste õiguste parema kaitse.

2. Võlgniku surma järel jätkub täitemenetlus tõhusal ja ökonoomsel viisil. Kohtutäiturid ei pea üleval hoidma seiskunud täitemenetlusi ning saavad kasutada oma töö- ja ajaressurssi sihipärasemalt.
3. Sundtäitmisega ühinemine võlgniku kinnisasja müügi korral muutub selgemaks ja lihtsamaks ning ühtlustub kohtutäiturite menetluspraktika. Täiendatud ühinemise ning ühinenud sissenõudjate nõuete menetlemise kord tagab võlausaldajatele paremad väljavaated nõuete rahuldamiseks. Kohtutäiturite tööprotsessides väheneb põhjendamatu töökoormus.
4. Täitekulude sissenõudmine muutub selgemaks ja prognoositavamaks järgmistes olukordades: võlgniku pankrot, sundtäitmisega ühinemine, täitedokumendi tühistamine, väärtemenetlusest ja karistusõiguslikest nõuetest tulenevate nõuete aegumine, täitemenetluse peatamine ning nõude osaline täitmine. See aitab vähendada õigusvaidluste arvu ja suurendada õigusselgust. Osa muudatustest mõjutab positiivselt võlgniku võlakoormust, teised aitavad tagada täitemenetluse süsteemi tõhusa ja jätkusuutliku toimimise riigis.
5. Lapse elatise sundtäitmise korda käsitlevates normides kasutatavate terminite ühtlustamine loob parema tasakaalu sissenõudja huvide ja võlgniku kohustuste vahel. Väheneb oht, et elatise võlgnik satub normi ebaselguse tõttu täitemenetluses olukorda, kus elatise vabatahtlik tasumine on välistatud ainuüksi täitemenetluse algatamise tõttu.
6. Täitemenetluses nõuete tõhusa sundtäitmise eesmärgil piiratakse ajutiselt võlgniku juurdepääsu täitemenetluses tehtud päringute teabele.

2.2 Hetkeolukord ja probleemi kirjeldus

Praktikas on täitemenetlusel mitmeid puudusi, mis ei ole siiani kas kehtivas õiguses käsitlust leidnud, kuigi vajadus selle järele on, või mis vajaksid ajakohastamist ja korrastamist.

2.2.1. Täitemenetluse konkreetsete protseduuride puudused

Kohtutäituri tegevuse või tegevusetuse kohta esitatud kaebuste menetlemine täitemenetluses. Kui täitemenetluse osaline ei nõustu kohtutäituri tegevuse või tegevusetusega, on tal võimalik esitada kaebus kohtutäiturile täitemenetluse seadustiku (TMS) § 217 alusel. Kehtiva korra kohaselt tuleb kaebus esitada kohtutäiturile endale, kes vaatab selle läbi menetlusosaliste osavõtul 15 päeva jooksul. Pärast kaebuse läbivaatamist peab kohtutäitur tegema otsuse 10 päeva jooksul. Otsuse tegemise tähtaega võib pikendada kuni 10 päeva võrra, kui juhtum on õiguslikult keerukas või kui otsuse tegemine on muudel objektiivsetel põhjustel raskendatud.

Praegusel korral on kolm peamist puudust: kaebuse suulises menetluses läbivaatamise kohustuslikkus, menetluse venimine ning korra vähene detailsus.

Kaebuse läbivaatamine suulises menetluses on mõeldud selleks, et arutada veel kord läbi vaidlusalused küsimused ja anda menetlusosalistele võimalus saada kohtutäiturilt selgitusi. Praktikas kasutatakse seda võimalust aga äärmiselt harva – enamik kaebusi vaadatakse läbi ilma menetlusosaliste osavõtuta. Seetõttu on suulisest menetlusest saanud sisuliselt vormitäide, mis põhjustab üksnes kaebuse menetluse venimist.

Arvestades kehtivaid menetlustähtaegu, võidakse kaebuse kohta tehtav otsus teha kuni 45 päeva jooksul alates probleemi tekkimisest (10 päeva kaebuse esitamiseks + 15 päeva suulise läbivaatamise korraldamiseks + 10 päeva otsuse tegemiseks + võimalus 10 päeva tähtaega pikendada). Mõne rikkumise puhul, näiteks kui määratakse valesti sissetuleku aresti tingimusi, on selline ajakulu ebamõistlik – õigusselgus peaks saabuma palju kiiremini.

Lisaks eeltoodule annab kehtiv seadus kaebuse menetlemise korra kohta äärmiselt vähe juhiseid. Näiteks ei ole selged paljud tõendamisega seonduvad aspektid. TMS ei määra, kas võlgnik peab juba kaebust esitades lisama asjakohased tõendid või tuleb need esitada kohtutäituri nõudmisel. Samuti ei ole selge, kas kohtutäituril on õigus nõuda üksnes tõendite esitamist või on tal ka kohustus ise asjakohaseid andmeid koguda. Samuti ei täpsusta seadus, kuidas mõjutab lisatõendite hankimine kaebuse läbivaatamise tähtaegu. Kehtiv regulatsioon ei käsitle ka olukorda, kus kaebusi esitatakse korduvalt samadel asjaoludel. Ei ole selge, kas kohtutäitur on kohustatud need uuesti läbi vaatama või võib jätta need menetlemata. TMS ei sätesta üldse, millistel alustel võib kohtutäitur kaebuse läbivaatamisest keelduda.

Täitemenetlus võlgniku surma korral. TMS-i § 16 kohaselt võib enne võlgniku surma alanud täitemenetlust jätkata tema pärandvara suhtes. Kui aga menetlustoiming eeldab võlgniku kohalolu või talle toimingust teatamist, tuleb sissenõudjal taotleda kohtu kaudu pärijale ajutise esindaja määramist – juhul kui pärandit ei ole veel vastu võetud, pärijat ei ole teada või ei ole teada, kas ta pärandi vastu võtab. Ajutist esindajat ei määrata, kui pärandvara valitseb hooldaja või testamenditäitja.

TMS-i § 17 sätestab, et enne pärandist loobumise tähtaja möödumist või pärandi vastuvõtmist võib täitemenetlust võlgniku kohustuste alusel läbi viia üksnes pärandvara suhtes. Täitemenetlus ei tohi enne pärandi vastuvõtmist toimuda pärija isiklike kohustuste arvelt. Kuigi seadus võimaldab täitemenetluse jätkamist pärandvara suhtes, on toimingute läbiviimise kord võlgniku surma korral vananenud, kohmakas ning vastuolus nõude kiire ja efektiivse täitmise eesmärgiga. Eriti koormav võib olla ajutise esindaja määramise kohustus, mis koormab kohtusüsteemi põhjendamatult.

Kehtiv kord vajab ajakohastamist, et võimaldada tõhusat ja ökonoomset täitemenetlust ka pärast võlgniku surma.

Võlgniku kinnisasja müügi sundtäitmisega ühinemine. TMS-i § 149 sätestab korra, mille alusel saavad sissenõudjad ühineda täitemenetlusega, milles on algatatud võlgniku kinnisasja müük. Vastavalt seadusele võib võlgniku kinnisasja arestida üksnes see kohtutäitur, kes esimesena kandis kinnistusraamatusse kinnisasja käsutamise keelumärke. Teised sissenõudjad, sealhulgas teised kohtutäituriid, saavad seejärel ühineda algatatud täitemenetlusega.

Selle korra üks eesmärk on vältida sama kinnisasja müümist korraga mitmes paralleelses täitemenetluses. TMS-i § 149 lõike 1 kohaselt teist arestimisakti ei koostata ning teist keelumärget kinnistusraamatusse ei kanta.

Sundtäitmisega ühinemist reguleerivate sätete lõppeesmärk on võimaldada võlgniku kinnisasja müügist saadava tulu jaotamist kõigi õigustatud sissenõudjate vahel. Samas võib ühinemisavalduste haldamine osutada kohtutäiturile praktikas koormavaks ning menetluslik korraldus vajaks lihtsustamist.

2.2.2. Täitemenetluse jätkusuutlikkuse tagamisega seotud probleemid

Riigikohus selgitas juba 2015. aastal,¹ et täitemenetluse tasud on oma olemuselt võrreldavad lõivudega, mille eesmärk on katta konkreetse avalik-õigusliku soorituse kulud. Kehtiv tasusüsteem on aga üles ehitatud viisil, kus osa töömahukate täitetoimingute tasusid on kunstlikult hoitud madalal, nii et need ei pruugi katta isegi toimingute tegemisega seotud kulusid. Samal ajal võib vähem töömahukate või sisuliselt lihtsamate täitetoimingute, näiteks tavalise vara müügi eest võetav tasu olla ebaproportsionaalselt suur. Sellist lähenemisviisi nimetatakse täitemenetluses ristsubsideerimise põhimõtteks.

Riigikohus on rõhutanud, et tasusüsteem peab olema tasakaalustatud ning arvestama kõikide täitemenetluse osaliste huve. Samuti peab süsteem tagama kohtutäituritele piisava sissetuleku ja suutlikkuse täitemenetlust tõhusalt korraldada.

2018. aastal astus Riigikohus järgmise sammu ning tunnistas osa ristsubsideerimise aluseks olnud menetluse põhitasu reguleerivatest õigusnormidest põhiseadusega vastuolus olevaks.² Riigikohus järeldas, et kõik täitemenetluse tasude regulatsiooni kehtestamise eesmärgid taanduvad lõppastmes põhiseaduse §-dest 14, 15 ja 32 tulenevale riigi kohustusele tagada eelkõige võlausaldajate omandiõiguse kaitseks toimiv täitesüsteem. Toimiv täitesüsteem kaitseb ühtlasi ka võlgnikke selle eest, et nõudeid ei hakataks täitma eraviisiliselt, st ebaseaduslikult.

Riigikohus selgitas, et isemajandava täitesüsteemi puhul tuleb arvestada, et kohtutäituri põhitasu kujutab endast avalik-õiguslikku kohustust, mis sarnaselt lõivule on mõeldud katma konkreetse avalik-õigusliku soorituse kulusid. Nende kulude hulka kuuluvad muu hulgas kohtutäituri ja tema büroo töötajate mõistlik töötasu ning muud põhjendatud ja vajalikud kulutused.

Riigikohtu hinnangul on täitemenetluste ristsubsideerimine – s.o ühe täitetoimingute kulude katmine teise täitemenetluse või toimingute eest saadava tasu arvelt – teatud tingimustel lubatav. Seadusandjal on õigus kujundada oma äranägemise järgi sobiv tasusüsteem. Samas oli Riigikohtu üldkogu ühel meelel tsiviilkolleegiumiga selles, et ristsubsideerimise põhimõtte kohaldamine ei ole põhiseaduslikult piiratud. See tähendab, et kohtutäituri põhitasud ei tohi olla ebamõistlikult kõrged võrreldes vastava täitetoimingute tegelike ja eeldatavate kuludega. Riigikohtu järelduste valguses on täitemenetluse finantseerimissüsteemis küll tehtud mitmeid muudatusi, kuid kõrgeima kohtu juhiseid ei ole senini täiel määral järgitud. Kõnesoleva eelnõu eesmärk on astuda järgmine samm täitemenetluse tasakaalus ja jätkusuutliku rahastamismudeli suunas.

Täitekulude sissenõutavus pankrotimenetluses. Kehtiv seadus ei reguleeri pankrotimenetluses täitekulude sissenõudmist eraldi. Seetõttu puudub kohtutäituri võimalus nõuda pankroti väljakuulutamise lõppenud täitemenetluse põhitasu nõude rahuldamist võlgniku pankrotimenetluses. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on sellisel viisil võimalik rahuldada üksnes täitemenetluse alustamise tasu ja täitekulude nõudeid.

Selline olukord tähendab sisuliselt, et kohtutäitur kannab võlgniku maksejõuetuse riski. See väljendub peamiselt selles, et täitemenetluse läbiviimiseks tehtud töö ja kulutused jäävad kohtutäiturile kompenseerimata. Selline olukord on üks neist teguritest, mis vähendab täitesüsteemi jätkusuutlikkust.

¹ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 16. detsembri 2015. a määrus kohtuasjas 3-2-1-108-15, punktid 27 ja 28. Arvutivõrgus: [3-2-1-108-15](#)

² Riigikohtu üldkogu 25. jaanuari 2018 a. otsus kohtuasjas 2-15-17249, punktid 66–86. Arvutivõrgus: [2-15-17249/49](#)

Täitekulud sundtäitmisega ühinemise korral. Kinnisasja müügist saadud tulemi jaotamist reguleerib üldiselt TMS-i § 174. Kehtiv seadus ei sätesta eraldi korda täitekulude, sealhulgas põhitasu nõuete rahuldamiseks sundtäitmisega ühinemise kaudu.

Kohtupraktikas on kujunenud seisukoht, mille kohaselt täitemenetluse põhitasu nõue ei kuulu sundtäitmisega ühinemise kaudu rahuldamisele – ühinemise teel on võimalik rahuldada vaid täitemenetluse alustamise tasu ja täitekulude nõuet.

Paljudel juhtudel on võlgniku kinnisasi ainus reaalne vara, mille arvelt saab nõuet täita. Sellises olukorras jääb sundtäitmisega ühinenud kohtutäitur ilma võimalusest saada hüvitist oma varasema töö ja kulutuste eest, mis on tehtud enne sundtäitmisega ühinemist. Selle tagajärjel jäävad pärast vara müüki mitmed täitemenetlused põhitasu osas lõpetamata ja sundtäitmine jätkub üksnes selle osa ulatuses. See omakorda võib suurendada uute täitekulude tekkimise riski, kuna toiminguid tuleb jätkata.

Olukord ei ole soodne ka võlgnikule, kelle huvides on eeldatavalt saavutada nõuete võimalikult ulatuslik rahuldamine ning lõpetada täitemenetlus võimalikult kiiresti. Kehtiva korra tõttu see eesmärk sageli ei realiseeru.

Täitekulud nõude täitmise varasema lõppemise ja täitedokumendi tühistamise korral. Täitemenetlusega seoses on ette tulnud olukordi, kus menetlus lõpeb enne, kui nõue on täies ulatuses täidetud. Mitmete selliste juhtumite puhul reguleerib seadus täitekulude kandmist vaid osaliselt.

Näiteks TMS-i § 42 kohaselt on võlgnikul õigus nõuda sissenõudjalt tasutud täitekulude tagastamist, kui täitedokument, mille alusel sundtäitmine toimus, on tühistatud. Seda sätet kohaldatakse üksnes juhul, kui täitekulud on juba sisse nõutud ning täitedokumendi tühistamine toimub pärast seda.

Praktikas on aga sageli juhtunud, et täitedokument tühistatakse alles pärast täitetoimingute tegemist, kuid enne täitekulude täielikku sissenõudmist või selle kestel. Kehtiv seadus ei anna selget vastust selle kohta, kes peaks siis kandma täitekulude nõudega seotud riski, kui kohtutäitur on juba teinud toiminguid, kuid täitedokument osutub hiljem tühistatuks.

Senine kohtupraktika ei ole nimetatud õiguslünka täitnud. Nõude täitmise varasema lõppemise korral võivad täitekulud jääda sõltuvalt asjaoludest ja tõlgendusest kas sissenõudja või võlgniku kanda.

Täitekulud avalik-õiguslike ja karistusõiguslike nõuete aegumise korral. Kohtutäitur lõpetab täitemenetluse TMS-i § 202 alusel rahatrahvi ja § 207 alusel rahalise ja varalise karistuse sissenõudes täitmise aegumise tõttu omal initsiatiivil (ilma võlgniku avalduseta ja sissenõudja seisukoha küsimiseta) aegumistähtaaja ja aegumise edasilükkamise tähtaegade möödumisel. Kehtiv TMS ei reguleeri vääriteomenetluse ja karistusõiguslike nõuete täitmisel tekkinud täitekulude sissenõudmist sissenõudja nõude osas täitemenetluse aegumisel.

Täitekulud täitemenetluse peatamise ja nõude osalise täitmise korral. Täitemenetluse peatamise korral sissenõudja avalduse alusel peatub muu hulgas ka seni sissenõutavaks muutunud täitekulude nõudmine võlgnikult. Täitemenetluse peatamise ajaks võivad olla muutunud täitemenetluses sissenõutavaks tasumata täitekulud, alustamise tasu ja osaliselt ka põhitasu (sissenõudja nõude osalise täitmise korral proportsionaalselt täidetud ulatusega). Sissenõutavaks muutunud täitemenetluse kulude nõudmine võlgnikult on siiski põhjendatud,

kuid selge regulatsiooni puudumise tõttu võib kohtutäitur jääda teadmata ajaks täitekulude täitmise ootele.

2.3. Koja ja riigi osalemine kohtutäituri tekitatud kahju hüvitamises

Lahendamist vajab akuutne probleem, mis mõjutab oluliselt Eesti Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojas (edaspidi *koda*) jätkusuutlikkust: koja roll kohtutäituri ametitegevuses tekitatud kahju hüvitamise protsessis.

Kehtiva korra kohaselt vastutab kohtutäitur oma ametitegevuses süüliselt tekitatud kahju eest eeskätt ise – riigivastutuse seaduses sätestatud alustel ja ulatuses. Kui kahju ei ole võimalik hüvitada kohtutäituri vara, kohustusliku ametikindlustuse või muu vastutava isiku vara arvelt, või kui nimetatud allikad ei kata kahju täies ulatuses, langeb vastutus kojale. Alles seejärel, kui kahju ei ole võimalik hüvitada ka koja vara arvelt, langeb vastutus riigile.

Koja (ja vajaduse korral riigi) vastutust reguleerib kohtutäiturite seaduse (KTS) § 9. Selle sätte kohaldamises, sh kohtuvaidlustes, on ilmnenud järgmised peamised puudused:

- sätte sõnastusest ei selgu, millest tuleks lähtuda, et hinnata, kas kahju hüvitamise nõuet on võimalik rahuldada kohtutäituri või muu vastutava isiku vara arvelt või mitte;
- ei ole selge, millal ja milliste eelduste täitmise korral läheb vastutus üle riigile.

2.4. Väljatöötamiskavatsus

Enne seaduseelnõu ja seletuskirja koostamist on avaliku kooskõlastusringi läbinud järgmised väljatöötamiskavatsused:

- täitemenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsus, mis edastati avalikule kooskõlastusringile 22. detsembril 2023³;
- kohtutäituri seaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsus, mis edastati kooskõlastamiseks 21. märtsil 2024⁴.

Laekunud tagasiside on valdavalt neutraalne või positiivne. Üksikute teemade täpsustamiseks on peetud eraldi kohtumisi kohtutäiturite ja Kojas esindajatega. Eelnõuga kavandatud muudatused, mis puudutavad kohtutäituri abidele pankrotihaldurina tegutsemise õiguse andmist, lisandusid eelnõusse koja ettepanekul, mis laekus vahetult enne eelnõu valmimist. Seetõttu ei käsitletud nimetatud muudatusi eelnõule eelnenud kohtutäituri seaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsuses. Kõnesolevas eelnõus kavandatud muudatused ei erine eriti väljatöötamiskavatsustes esitatud ettepanekutest.

Eelnõust on välja jäetud järgmised algselt tehtud ettepanekud:

- täitemenetluse põhitasude ja üksikute kindla sisuga toimingute tasude tõstmise ettepanekud;
- ettepanek luua kord, mis võimaldaks peatada kohtutäiturite suhtes läbiviidavad distsiplinaar- ja aukohtumenetlused sama rikkumisega seotud täitemenetlusosaliste ja kohtutäituri vahelise kohtuvaidluse ajaks. Kohtutäiturid ja koda ei pidanud muudatust vajalikuks ning see jäeti kooskõlastusringilt saadud tagasiside põhjal eelnõust välja.

³ <https://eelnouid.valitsus.ee/main/mount/docList/107e2a05-78b8-4a91-8b6c-41c6fe2e3990>

⁴ <https://eelnouid.valitsus.ee/main/mount/docList/9481be7e-a953-4b6f-9b1a-c5bca04d961b>

KTS-i väljatöötamiskavatsuse menetluse raames esitas koda korduvalt ettepaneku jätta seadusest välja koja vastutus kohtutäituri tekitatud kahju eest. Eelnõu koostamise hetkeks ei ole see ettepanek toetust saanud. Vastutuse küsimus vajab siiski täiendavat reguleerimist ning eelnõus on olemasolevat korda täpsustatud.

TMS-i väljatöötamiskavatsuse menetluse raames juhtis Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium tähelepanu ettevõtjate poolt korduvalt tõstatatud probleemile seoses töötasu arestimisakti täitmisega ning tegi ettepaneku analüüsida selle regulatsiooni muutmise vajadust.

Kuna võlgniku sissetuleku arestimisega seotud muudatused on oma olemuselt ulatuslikud ja suure mõjuga, toimub nende menetlemine eraldi seaduseelnõuna. Menetluses olev täitemenetluse seadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu keskendub muude täitemenetluse ning kohtutäituri ametipidamisega seotud kitsaskohtade lahendamisele.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kolmest paragrahvist.

Eelnõu §-ga 1 muudetakse TMS-i, §-ga 2 muudetakse KTS-i ja §-ga 3 muudetakse TsMSRS-i.

3.1. Täitemenetluse seadustiku muutmine

Eelnõu §-ga 1 muudetakse täitemenetluse seadustikku.

Eelnõu § 1 punktiga 1 muudetakse TMS-i § 16 lõike 2 sõnastust. Muudatuse eesmärk on kiirendada täitemenetlust olukorras, kus võlgnik on surnud, kui pärimismenetlust ei ole algatatud.

Muudatus sätestab, et kui võlgniku surmast on möödunud kuus kuud ja selle aja jooksul ei ole algatatud pärimismenetlust, selgitab kohtutäitur välja, kas sissenõudja soovib täitemenetlust jätkata või ei. Täitur teavitab sissenõudjat ka teadaolevast võimalikust pärandvara koosseisust ning tema õigusest algatada pärimismenetlus pärimisseaduse § 116 lg 1 alusel.

Eelnõu § 1 punktiga 2 täiendatakse TMS-i § 16 lõigetega 3 ja 4.

Lõikega 3 sätestatakse, et kui sissenõudja annab nõusoleku, võib kohtutäitur lõpetada täitemenetluse põhinõude osas. Kui sissenõudja ei soovi ise pärimismenetlust algatada, kuid annab nõusoleku täitemenetluse lõpetamiseks surnud võlgniku suhtes, võib kohtutäitur kas lõpetada kogu täitemenetluse, sealhulgas täitekulude osas, TMS-i § 48 lõike 1 punkti 1 alusel, või lõpetada täitemenetluse sissenõudja nõude osas ning jätkata täitemenetlust täitekulude sissenõudmise osas. Täitekulude üle puudub sissenõudjal otsustusõigus, kuna iga sissenõudja käsutab oma varalist õigust ise.

Lõige 4 näeb ette, et juhul kui:

- sissenõudja ei anna nõusolekut täitemenetluse lõpetamiseks,
- pärimismenetlust ei ole algatatud,
- sissenõudja ei algata pärimismenetlust kolme kuu jooksul kohtutäituri teate saamisest arvates,

- või sissenõudja ei reageeri üldse täituri päringule (ning täitur on veendunud, et teade on sissenõudjani jõudnud), siis on kohtutäituri õigus kogu täitemenetlus omal algatusel lõpetada TMS § 48 lg 1 p 8 alusel, või lõpetada täitemenetluse sissenõudja nõude osas ning jätkata täitemenetlust täitekulude sissenõudmise osas

Muudatus annab kohtutäiturile lisavõimaluse (mitte kohustuse) lõpetada täitemenetlus juhul, kui nii võlgniku õigusjärglased kui ka sissenõudja on passiivsed. See võimaldab täitetoimikuid korrastada ja välistab olukorra, kus täitemenetlused peatuvad määramata ajaks. Sellega suureneb täitemenetluse ökonoomsus ning väheneb kohtutäituri töökoormus.

Sissenõudja teadet täitemenetluse lõpetamise soovi kohta ei loeta sissenõudja avalduseks täitemenetluse lõpetamiseks KTS § 41 lg 2 mõttes. Kui sissenõudja soovib täitemenetlust lõpetada, kuid kohtutäitur jätkab täitemenetlust täitekulude sissenõudmiseks, nõutakse täitemenetluse kulud sisse tavakorras võlgniku pärandvarast. Pärijate selgumisel saab kohtutäitur esitada täitekulude nõude võlgniku pärijatele.

Uus kord ei oma tagasiulatuvat jõudu ning uued sätted kuuluvad kohaldamisele juhul, kui täitemenetluse võlgnik sureb pärast muudatuste jõustumist.

Eelnõu § 1 punktiga 3 täiendatakse TMS-i § 26 lõikega 5. Säte näeb ette, et juhul kui kohtutäitur teeb täitemenetluses vajaliku teabe saamiseks päringu, siis võib piirata juurdepääsu teabele sellise päringu kohta kuni võlgnikule täitmisteate kättetoimetamiseni. Kui täitemenetlus kuulub lõpetamisele enne täitmisteate kättetoimetamist, kehtib piirang kuni täitemenetluse lõpetamiseni.

Kohtutäitur teeb täitemenetluse alustamisel ja läbiviimisel korduvalt päringuid erinevatesse riigi infosüsteemidesse (nt rahvastikuregister, täitmisregister jt). Täitemenetlus ise loetakse aga alanuks täitmisteate võlgnikule kättetoimetamisega (TMS § 24 lg 2). Juhul kui võlgnik saab enne täitmisteate kättetoimetamist aimu, et tema suhtes on algatamisel täitemenetlus, võib see ohustada sundtäitmise eesmärgi saavutamist. Võlgnik võib teadlikult hoiduda täitmisteate kättesaamisest ja astuda samme enda varatuks muutmiseks. Seega võib kohtutäitur täitemenetluse huvides esitada teabe päringu tegemise kohta andmesubjektile alles siis, kui täitemenetlus on alanud.

Näiteks kui kohtutäitur teeb päringu infosüsteemi kaudu, mis võimaldab isikule kuvada teavet tema kohta infosüsteemi kaudu tehtud päringute kohta või sellise infosüsteemi kaudu, mis on liitunud tehnilise lahendusega, mis seda võimaldab (nn andmejälgija), siis on kohtutäituri võimalik teabe kuvamist täitmisteate kättetoimetamiseni edasi lükata. Samuti võib vajadusel kohaldada erandit ka teiste kanalite kaudu tehtud päringute kohta teabe teatavaks tegemisele.

Isikuandmete kaitse üldmääruse (IKÜM)⁵ artiklist 15 tuleneb isikute õigus teada, kuidas nende andmeid töödeldakse. Päringute kohta teabe teatavaks tegemise nõue ei ole siiski absoluutne ja sellest on võimalik teha erandeid. IKÜM annab seadusandjale õiguse piirata teatud juhtudel seadusega andmesubjekti õigust tutvuda tema kohta käivate andmetega (IKÜM art 23). See tähendab, et seaduses sätestatud juhtudel võib päringu tegija esitada teabe andmesubjektile ka hiljem, piirata selle esitamist või keelduda selle väljastamist.

⁵ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus [2016/679/EL](#), 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus)

Muudatus tehakse, et lubada kohtutäituril täitemenetluse huvides lükata edasi andmesubjektile tema kohta kohtutäituri poolt tehtud päringu kohta teabe väljastamise aega. Teabe väljastamine hiljem, arvates täitmisteate kättetoimetamisest, on vajalik selliste võlgniku tegevuste vältimiseks, mis võivad täitemenetlust takistada. Kohtutäitur peab hindama vastava erandi kohaldamise vajadust.

Kokkuvõtlikult on uue normiga kehtestatava piirangu eesmärk tagada täitemenetluses nõuete tõhus sundtäitmine. Kohtutäituri poolt kehtestatav piirang võib olla põhjendatud eelkõige süütegude eest vastutusele võtmisel või kriminaalkaristuste täitmisele pööramisel (trahvid ning rahalised ja varalised karistused), kui see toimub täitemenetluse korras (IKÜM art 23 lõike 1 punkt d), samuti tsiviilõiguslike nõuete täitmise tagamiseks (IKÜM art 23 lõike 1 punkt j).

Eelnõu § 1 punktiga 4 muudetakse TMS-i § 42 sõnastust. Muudatuse eesmärk on täpsustada täitekulude hüvitamise korda juhul, kui täitemenetlus lõpeb täitedokumendi tühistamise tõttu.

Kehtiva korra kohaselt jäävad täitemenetluse kulud üldjuhul võlgniku kanda. Samas võib täitemenetluses ette tulla olukordi, kus menetlus lõpetatakse sellistel asjaoludel, et kulude kandmine võlgniku poolt ei oleks põhjendatud. Selline olukord tekib eelkõige siis, kui täitedokument tühistatakse.

Praktikas on täitedokument tühistatud sageli pärast täitetoimingute tegemist, kuid enne täitekulude sissenõudmist või selle käigus. Kehtivas õiguses ei ole selgelt reguleeritud, kes sellisel juhul täitekulud kannab. Kohtupraktikas on täitekulud jäetud nii sissenõudja kui ka võlgniku kanda.

Riigikohus on rõhutanud (lahendi nr 2-21-327 p 14.2), et seadusandja ülesanne on tagada, et õiguskorras oleks võimalikult vähe lünki. Ka juhul, kui täitedokument tühistatakse pärast täitetoimingute tegemist, tuleb seaduses täpselt reguleerida, kas ja millises ulatuses tuleb kohtutäituri tasu – sealhulgas menetluse alustamise tasu ja põhitasu – maksta.

Kõnesoleva muudatusega sätestatakse, et täitedokumendi tühistamise korral jäävad kõik täitemenetluse kulud sissenõudja kanda. Kui kulud on juba võlgnikult sisse nõutud, on tal õigus need sissenõudjalt tagasi nõuda.

Erandina sätestab TMS-i § 42 lõige 3, et sama paragrahvi norme ei kohaldata juhul, kui täitedokumendi tühistamise aluseks on võlgniku poolt kohustuse täitmine pärast täitemenetluse algatamist. Täitedokumendi tühistamine ei pruugi alati tähendada, et sissenõudja on täitemenetluse algatanud alusetult. Praktikas, eelkõige sunniraha rakendamisel (nt kaitseväeteenistuse seaduse või maksukorralduse seaduse alusel), tühistatakse täitedokument sageli põhjusel, et võlgnik täidab oma põhikohustuse alles pärast sundtäitmise algatamist (nt ilmub arstlikku kontrolli või esitab nõutud deklaratsiooni). Sellistel juhtudel ei ole kulude jätmine sissenõudja kanda põhjendatud.

Muudatus loob õigusselguse menetlusosaliste jaoks, reguleerides üheselt mõistetavalt täitekulude jaotust täitedokumendi tühistamise korral täitemenetluse käigus.

Eelnõu § 1 punktiga 5 täiendatakse TMS-i § 47 lõikega 4. Uues lõikes 4 sätestatakse, et kui täitemenetlus on peatatud sissenõudja avalduse alusel, jätkab kohtutäitur sundtäitmisega ühinenud sissenõudja nõudel kinnisasja müüki. Võlgniku vara müüakse, kui vara väärtus ületab peatatud täitemenetluse nõuet. Osa müügitulemist saadavast rahast hoiustab kohtutäitur peatatud täitemenetluse sissenõudja nõude katteks. Säte on kehtestatud kitsamalt kinnisasjaga seotud olukorra lahendamiseks, kuna muu vara realiseerimise suhtes puudub ühinenud

sissenõudjatel sõnaõigus ning tegelikult saab muu vara müük toimuda ka teistes täitemenetlustes.

Vara müügi korral kohustub kohtutäitur hoiustama peatunud menetluses sissenõudja nõude rahuldamiseks vajaliku summa (sh viivised kuni vara müügi seisuga) kohtutäituri ametialasel kontrol ja jagama ülejäänud tulemi menetlusosaliste vahel vastavalt seaduses sätestatud korrale ja tähtaegadele. Vara müünud kohtutäitur võib täitekulude nõude sellisel juhul täies ulatuses ära täita vara müügi arvelt, kuivõrd sisuliselt on ka peatatud menetluses sissenõudja nõude sisse nõudnud. Pärast täitemenetluse peatamise äralangemist saab kohtutäitur teha väljamakse ka nimetatud sissenõudjale.

Muudatus lahendab pikalt täitemenetluse praktikas esinenud suurt probleemi, mis seisneb selles, et täitemenetluse peatamine ühe sissenõudja avalduse alusel takistab teiste sissenõudjate nõuete rahuldamist võlgniku kinnisasja arvelt. Ühe sissenõudja avalduse alusel võlgniku kinnisasja realiseerimise peatamine võib viia teiste sissenõudjate nõuete aegumiseni. Pärast muudatuse jõustumist on võlgniku teiste sissenõudjate õigused kaitstud. Peatatud täitemenetluse sissenõudja õigused on samuti kaitstud, kuna rahasumma, mida ta oleks õigustatud saama hoiustab kohtutäitur. Muudatus vähendab võimalust, et üks sissenõudja takistab pahatahtlikult teiste õiguste teostamist. Seeläbi suureneb täitemenetluste efektiivsus ja kõiki sissenõudjaid koheldakse õiglaselt.

Eeltoodud muudatus arvestaks täituri huvidega saada täitekulud täitemenetluse peatamise korral tasutud võlgniku vara arvelt. Samuti oleks muudatus positiivne ka nende täituri jaoks, kes on esitanud sundtäitmise ühinemise avalduse või rahalise nõude arestimise akti, võimaldades ka peale arestimist täitemenetlusega liitunud sissenõudjate õigusi realiseerida vastavalt nende nõuete rahuldamise järjekorrale olukorras, kus üks menetlus on peatatud TMS-i § 46 lõike 1 punktide 1 ja 2 alusel.

Eelnõu § 1 punktiga 6 täiendatakse TMS-i § 48 lõiget 1 punktiga 7³. Muudatuse tulemusel lisandub TMS-i veel üks täitemenetluse lõpetamise alus. Edaspidi on kohtutäitur kohustatud lõpetama täitemenetluse, kui talle esitatakse Sotsiaalkindlustusameti kinnitatud hilisem vanemluskokkulepe, mis käsitleb lapse üllapidamise või lapsega suhtlemisega seotud olukorda, mille kohta on varem juba tehtud kohtulahend või kokkulepe.

Riikliku perelepitusteenuse seaduse (RPLS) § 4 lõike 1 kohaselt viiakse perelepitusteenuse raames perelepitaja vahendusel läbi lepitusmenetlus, mille tulemusel võivad vanemad kokku leppida perekonnaseaduses sätestatud alaealise lapse ülalpidamise või temaga suhtlemise õiguse küsimustes.

RPLS-i § 12 lõike 4 kohaselt asendab Sotsiaalkindlustusameti kinnitatud hilisem vanemluskokkulepe varasema kohtulahendi või kokkuleppe sama lapse kohta. Sellisel juhul kaotab varasem dokument täitedokumendi jõu ning selle alusel algatatud täitemenetlus tuleb lõpetada.

Kõnesolev muudatus tagab, et täitemenetlus lõpetatakse automaatselt juhul, kui sissenõude alus on hilisema kokkuleppega kehtetuks muudetud. Samuti võimaldab see kohustatud isikul täita uut vanemluskokkulepet vabatahtlikult, ilma samal ajal toimuva täitemenetlusest.

Muudatusega seoses ei kehtestata täitemenetluse kulude kandmise erinormi – lõpetatud menetlusega seotud täitekulude kandmine jääb tavakorra kohaselt võlgniku kohustuseks.

Eelnõu § 1 punktiga 7 täiendatakse TMS-i § 63² punktiga 4¹. Tegemist on tehnilise muudatusega millega täpsustatakse koja infosüsteemis töödeldavate isikuandmete koosseisu.

Eelnõu § 1 punktiga 8 kõrvaldatakse ebatäpsus TMS-i § 132 lõike 1² viimase lause sõnastuses. Kehtiv lause ütleb, et §-s 132 sätestatud ei kohaldata lapse elatisnõude täitmisele. Tegemist on ilmselge ebatäpsusega ning muudetav lause peab selgitama, et TMS-i § 132 lõikes 1² sätestatud ei kohaldata lapse elatisnõude täitmisele. Muudatus on kooskõlas ka kehtiva sätte rakendamise ja tõlgendamise praktikaga.

Eelnõu § 1 punktiga 9 muudetakse TMS-i § 132 lõiget 3. Muudatusega ühtlustatakse sätte sõnastus ülejäänud TMS-i § 132 sõnastusega osas, mis puudutab sättes kehtestatud reeglite kohaldamist lapse elatise nõude sundtäitmise korral. Edaspidi tuleneb normist selgelt, et TMS-i § 132 lõikes 3 sätestatud regulatsiooni ei kohaldata juhul, kui sundtäitmisel on lapse elatise nõue.

Eelnõu § 1 punktidega 10–13 muudetakse TMS-i § 149 sõnastust.

Esmalt muudetakse lõike 1 sõnastust. Kehtiva sätte kohaselt teeb kohtutäitur juhul, kui kinnisasjale sissenõude pööramise avaldus esitatakse pärast kinnisasja arestimist teise sissenõudja kasuks, otsuse lubada avalduse esitajal menetluses osaleda. Edaspidi selliseid ühinemisotsuseid enam ei tehta – sissenõudja loetakse täitemenetlusega ühinenuks alates avalduse esitamise hetkest. See vähendab kohtutäiturite töökoormust ja põhjendamatut bürokraatiat TMS-i § 149 rakendamisel. Ühinemise kohta otsuse tegemise kohustus jääb kehtima üksnes juhtudel, kus kohtutäitur keeldub avalduse esitajat sundtäimisega liitmast.

Paragrahvi lõiget 2 täiendatakse teise ja kolmanda lausega. Muudatuse eesmärk on täpsustada kinnisasjale sissenõude pööramisel menetlusega ühinenud sissenõudjate õigusi ning reguleerida selgemalt, kuidas toimub kinnisasja müük juhul, kui algses täitemenetluses müüki ei korraldata.

Edaspidi, kui sundtäimisega ühinenud sissenõudja nõuab kinnisasja arestinud kohtutäiturilt võlgniku kinnisasja müüki, kuid viimane sellele vaatamata kinnisasja müüki ei korralda, läheb kinnisasja müügi korraldamise õigus üle teisele kohtutäiturile.

Muudatus tagab, et vara realiseerimise protsess ei takerduks ning sissenõudjate õigused oleksid tõhusamalt kaitstud. Eeldatakse, et kinnisasja sundtäimisega ühinenud sissenõudja nõuab teises menetluses võlgniku vara müüki juhul, kui tema nõuet ei ole võimalik mõistliku aja jooksul rahuldada tema täitmisavalduse alusel algatatud menetluses muu võlgniku vara arvelt.

Uuesti sõnastatud TMS-i § 149 lõike 2 kohaselt peaks sellisel juhul müük toimuma ühinenud pandipidajast sissenõudja täitemenetluses. Praktikas võtavad ka praegu pandipidajast sissenõudja nõude sundtäimisega tegelevad kohtutäiturid võlgniku kinnisasja müügi üle, isegi juhul, kui seni on müüki korraldanud teine kohtutäitur. Just pandipidajast sissenõudja täitemenetluses toimuv kinnisasja müük on kõige otstarbekam, lähtudes vara võõrandamiseks kehtestatud reeglitest. Juhul kui sundtäimisega ühinenud sissenõudjate hulgas ei ole sissenõudjaid, kelle nõue oleks tagatud pandiõigusega või kellel oleks muu eesõigus asja suhtes, läheb müügi korraldamise õigus üle sellele kohtutäiturile, kes viib läbi esimese sissenõudmisega ühinenud sissenõudja täitemenetlust.

Näiteks näeb TMS-i § 158 ette, et kinnisasja täitemenetluses müügi korral jäävad püsima sissenõudja nõude või selle tagatiseks oleva õiguse järjekohast eespool ja samal järjekohal olevad kinnistusraamatust nähtuvad õigused. Sissenõudja nõudest järjekohas tagapool olevad

õigused lõpevad pakkumise parimaks tunnistamisega. Lõppenuks loetakse ka kinnistusraamatusse kantud, sissenõudjale kuuluv õigus, millest tuleneva nõude rahuldamiseks sissenõue pöörati. Seega toob üldjuhul kõige suurema õigusselguse kaasa kinnisasja müük pandipidajast sissenõudja nõude täitemenetluses.

Kuna sundtäitmisega ühinemise kohta otsuse tegemise kohustus kaob, muudetakse TMS-i § 149 lõike 4 esimest lauset ja jäetakse välja osa, mis puudutab ühinemise otsuse edastamist. Õigusselguse tagamise eesmärgil sätestab TMS § 149 edaspidi läbivalt, et müügiga seni tegelenud kohtutäitur edastab müügi õiguse üleminekul teisele kohtutäiturile lisaks laekunud sundtäitmise avaldusele ka seni tehtud otsused sundtäitmisega ühinemisest keeldumise kohta. See tagab müüki jätkavale kohtutäiturile parema ülevaate senisest menetlusest ning välistab korduvate avalduste menetlemise vajaduse.

Paragrahvi täiendatakse lõikega 5, mille eesmärk on reguleerida olukordi, mis jäävad väljapoole TMS-i § 149 lõike 3 kohaldamisala. Eelkõige puudutab uus kord juhtumeid, kus kinnisasja arestini jõudnud täitemenetlus jätkub, kuid kinnisasja müügini selles erinevatel põhjustel ei jõutagi ning kinnisasja müük tuleb korraldada teises täitemenetluses.

Kehtivad TMS-i § 149 lõiked 3 ja 4 ei reguleeri otsesõnu ühinenud sissenõudjate nõuete kohta käiva informatsiooni, sh ühinemise järjekorra kohta, üleminekut järgmisele müügiga tegelevale kohtutäiturile olukorras, kus võlgniku kinnisasja müügi korraldamine läheb üle algse täitemenetluse lõpetamata. Samas on oluline, et kinnisasja sundtäitmisega ühinenute avalduste järjekord säiliks ka sellisel juhul. Seetõttu täiendatakse TMS-i § 149 vastava sisuga lõikega 5.

Muudatuse tulemusel tekib olukord, kus sõltumata vara müügi õiguse ülemineku põhjusest säilib iga ülemineku korral muutumatul kujul TM § 149 lg 1 alusel esitatud avalduste alusel kujunenud sundtäitmisega ühinenud sissenõudjate järjekord. Sundtäitmisega ühinenud sissenõudjad loetakse kinnisasja müügi korraldamise õiguse üleminekul automaatselt järgmise täitemenetlusega ühinenuks vastavalt ühinemisavalduste laekumise ajalisele järjekorrale.

Kinnisasja arestinud kohtutäitur ja tema menetluses olev sissenõudja ei ole mõistagi esitanud ühinemisavaldust iseendale. Vara müügi õiguse üleminekul ei oleks siiski õiglane paigutada neid varasemalt sama täitemenetlusega TMS § 149 lg 1 alusel ühinenud kohtutäiturite ja sissenõudjate järjekorras viimaseks, kuna olukorras, kus vara müügi korraldamise õiguse üleminekut ei oleks toimunud, oleks nende nõude rahuldamine toimunud eelistatud või esimeses järjekorras.

Uus säte (TMS § 149 lg 5) näeb ühtlasi ette, et kinnisasja arestinud kohtutäitur vabastab vajadusel kinnisasja arestist. Eelkõige tekib vajadus siis, kui varasem keelumärge kinnistusraamatus takistab õnnestunud müügi järel kinnistusraamatusse kannete tegemist. Samas on normi sõnastus piisavalt paindlik, et see võimaldaks ka varasema keelumärke kustutamist ja uue keelumärke seadmist kohtutäiturite omavahelisel kokkuleppel. Formaalselt ei ole varasema keelumärke säilitamine kinnistusraamatus põhjendatud ega vajalik, kuna uus kord tagab ka varasema aresti seadnud kohtutäituri ja tema menetluses oleva sissenõudja õiguste kaitse kinnisasja müügist saadud tulemi jaotamisel.

Seetõttu loetakse neid uue korra kohaselt kinnisasja sundtäitmisega ühinenuks nõude järjekohaga vahetult pärast pandipidajaid ja muid seadusest tulenevalt eelisjärjekorras õigustatud isikuid.

Paragrahvi täiendatakse lõikega 6, mille kohaselt saab sundtäitmisega ühinenud kohtutäitur müügitulemi jaotamisel tasu kohtutäituri seaduses sätestatud ulatuses. Selline lahendus välistab olukorra, kus sundmüügiga ühinenud kohtutäituri peaksid pärast kinnisasja sundmüügi lõppu jätkama täitetoiminguid ainuüksi tasumata põhitasu sissenõudmise eesmärgil.

Kohtutäituri ametitoimingud, sealhulgas täitemenetluse läbiviimine, on tasulised ning ei tohi tekkida olukorda, kus kohtutäituri puudub võimalus saada tasu tehtud töö eest. Sissenõudja nõude rahuldamine võlgniku kinnisasja sundmüügi tulemi arvelt ei too automaatselt kaasa selle nõude sundtäitmiseks algatatud täitemenetluse lõpetamist, eriti olukorras, kus kohtutäituri on tasu täitemenetluses tehtud toimingute eest veel saamata.

Seega, kui regulatsioon ei võimalda kohtutäituri saada tehtud töö eest tasu ka kinnisasja müügist laekunud rahast, jätkub täitemenetlus võlgnikult täitemenetluse kulude sissenõudmiseks. Edasised täitetoimingud toovad võlgniku jaoks kaasa täiendavaid kulusid ja ajakulu.

Menetluse põhitasu nõude rahuldamine kinnisasja müügist saadud rahast suurendab õigusselgust ja tagab õiguskindluse kõikide poolte jaoks ning asetab kohtutäituri võrdsel positsioonile sissenõudjatega, kelle nõudeid rahuldatakse samast allikast.

Arvestades, et võlgnikul lasub niikuinii kohustus tasuda kõik oma võlad, ei suurene tema koguvõlg selle tõttu, et kohtutäituri menetluse põhitasu kaetakse kinnisasja müügist saadud tulemist. Vastupidi – kui kohtutäituri põhitasu nõuet ei rahuldata kinnisasja müügi käigus, toob see endaga kaasa uute täitetoimingute algatamise, mille tulemusena suurenevad võlgniku võlad veelgi. Seetõttu on muudatus õigustatud nii menetlusökoonomia kui ka õiguskindluse tagamise seisukohalt ning toetab täitemenetluse süsteemi terviklikku ja efektiivset toimimist.

Eelnõu § 1 punktiga 14 muudetakse TMS-i § 174 lõike 3 punkti 2² sõnastust. Muudatuse eesmärk on suurendada õigusselgust seoses kinnisasja müügi tulemi jaotamisega lapse elatisnõude täitmisel. Uue sõnastuse kohaselt peab kohtutäitur kinnisasja müügist saadud raha jaotamisel eelistatud järjekorras rahuldama kõik lapse elatise maksmise nõudest tulenevad võlgniku täitmata kohustused – nii jooksva elatise nõude kui ka varasemate perioodide jooksul kogunenud elatise võlga.

Kuigi kehtiva sätte selline tõlgendus on olnud valdav ka praktikas, aitab uus sõnastus vältida tõlgendamisprobleeme ning määrab sätte kohaldamisala kindlaks selgemalt ja üheselt.

Eelnõu § 1 punktidega 15–18 täiendatakse TMS §-i 217.

Esmalt täiendatakse TMS §-i 217 lõikega 2¹. Muudatuse peamine eesmärk on võimaldada kohtutäituri vaadata täitemenetluses esitatud kaebus läbi kirjalikus menetluses, kui menetlusosaline ei ole taotlenud kaebuse suulist arutamist. Eesmärk on asendada senine kohustuslik kaebuse suuline arutamine kirjaliku menetlemisega. Kehtiva korra kohaselt tuli täitemenetluses laekunud kaebus kohustuslikus korras arutada läbi suuliselt. Selle mõtte oli anda menetlusosalistele võimalus arutada läbi kohtutäituri tegevusega seotud küsimusi ja saada selgitusi vaidlustatud toimingute kohta.

Praktikas kasutatakse seda võimalust aga väga harva ning enamik kaebusi vaadatakse läbi ilma menetlusosaliste osavõtuta. Olukordi, kus võlgnik või sissenõudja ilmub kohtutäituri büroosse, esineb äärmiselt harva – üksikutel kordadel aastas. Isegi juhul, kui menetlusosaline ilmub kohale, piirdub kaebuse suuline arutamine enamasti kirjalikus kaebuses või seisukohas esitatud

väidete kordamisega ning täiendavat arutelu argumentide või asjaolude üle üldjuhul ei toimu. Kohustuslik suuline arutamine on seetõttu muutunud ebapraktiliseks ja põhjustab kaebuste menetlemise asjatut venimist. Mitmed kaebused, näiteks need, mis on esitatud seoses pangakonto aresti või sissetulekule sissenõude pööramise muutmisega, ei eelda suulist sisulist arutamist, mistõttu ei ole otstarbekas lükata õigusselguse saabumist üksnes menetlusvormi nõude tõttu edasi.

Sellepärast kehtestatakse TMS-i § 217 lõikes 2¹ uus põhimõte, mille kohaselt vaadatakse kaebus läbi kirjalikus menetluses. Tegemist on olulise menetluspõhimõtte muudatusega, millega kaotatakse seni kehtinud kohustuslik suuline menetlus.

Kaebuse suulist arutamist ei välistata siiski täielikult. Kui menetlusosaline soovib, et kaebus arutatakse läbi suuliselt, peab ta seda kaebuses selgesõnaliselt märkima.

Järgmisena muudetakse TMS § 217 lõiget 3. Säte täpsustab otsuse tegemise tähtaja kulgema hakkamise aega, mis sõltub kaebuse läbivaatamise viisist. Mõlemal juhul on otsuse tegemise tähtaeg 15 päeva, kuid selle kulgema hakkamise aeg sõltub läbivaatamise vormist: kirjalikul menetlemisel algab tähtaeg kaebuse esitamise kuupäevast ja suulise arutamise korral algab tähtaeg päevast, mil suuline arutamine toimub. Lõige 3 täpsustab ühtlasi, et kohtutäituri otsus kaebuse kohta peab olema motiveeritud ning et see otsus tuleb menetlusosalistele kätte toimetada.

Samuti muudetakse TMS § 217 lõiget 4. Muudatus näeb ette, et juhul kui kaebaja soovib kaebuse arutamist suuliselt, pikeneb kaebuse läbivaatamise tähtaeg kuni kümne päeva võrra, sest kaebuse suuline arutamine tuleb läbi viia kümne päeva jooksul alates kaebuse esitamisest. Lõikes 4 on ühtlasi säilitatud senine põhimõte, et kaebuse suulise arutamise korral menetlusosalise kaebuse läbivaatamisele ilmumata jäämine ei takista kaebuse läbivaatamist.

TMS § 217 lõige 5 tunnistatakse kehtetuks. Edaspidi näeb muudetud TMS § 217 lõige 3 ette, et kohtutäituri otsus kaebuse kohta peab olema motiveeritud ning otsus tuleb menetlusosalistele kätte toimetada.

Viimasena muudetakse TMS § 217 lõiget 7, milles on sätestatud uuesti ka seni kehtinud juhis juhtudeks, kui kohus kohustab oma otsuse või määrusega kohtutäiturit kaebust uuesti läbi vaatama ja selle kohta otsust tegema. Võrreldes varasema korraga, on nüüd sättes täiendavalt täpsustatud, et kaebuse uus lahendamine toimub kirjalikus menetluses. Olukorras, kus kohus tõenäoliselt on juba andnud kohtutäiturile korralduse kaebus uuesti lahendada, pole kaebuse suuline menetlemine enam otstarbekas.

Eelnõu § 1 punktiga 19 täiendatakse TMS-i uute paragrahvidega 217¹ ja 217².

Uue TMS § 217¹ eesmärk on kehtestada kohtutäituri tegevuse või otsuse peale esitatava kaebuse sisu- ja vorminõuded. Praktikas on esitatud kaebused sageli ebaselged või puudulikud, mistõttu peab kohtutäitur küsima kaebajalt lisaandmeid või -selgitusi. See aga pikendab kaebuste läbivaatamise aega, lükates edasi õigusselguse saabumist ja suurendades menetluskoormust.

Kavandatav muudatus aitab tagada, et kaebused oleksid juba esmasel esitamisel piisavalt selged ja sisuliselt lahendatavad. See võimaldab kohtutäituri kaebusi kiiremini ja tõhusamalt menetleda.

Selgete vorminõuete sätestamine aitab:

- ühtlustada kaebuste struktuuri ja esitlusviisi,
- vähendada vajadust lisapäringute ja -selgituste järele,
- kiirendada kaebuste menetlemist ning
- suurendada õigusselgust ja täitemenetluse efektiivsust.

Oluline on rõhutada, et uus TMS-i § 217¹ ei piira isiku õigust vaidlustada kohtutäituri tegevust või otsust. Muudatus täpsustab üksnes seda, millised miinimumandmed kaebuses sisalduma peavad, et kohtutäitur saaks selle sisuliselt läbi vaadata ja seda menetleda.

Uus TMS § 217² sätestab kohtutäituri otsuse või tegevuse peale esitatud kaebuse menetlemise korra. Säte reguleerib sisuliselt olukordi, kus kaebus on esitatud puudustega, ning annab kohtutäiturile selge aluse puuduste kõrvaldamise tähtaja määramiseks.

Praktikas ei võimalda esitatud kaebused sageli nende sisulist menetlemist ilma lisaselgituste või -andmeteta. Uus TMS-i § 217² annab kohtutäiturile selge õigusliku aluse kaebuse puuduste kõrvaldamise tähtaja määramiseks.

Uue sätte lõiked 2 ja 3 sätestavad edaspidi kohtutäituri kaalutlusruumi puudustega esitatud kaebuste menetlemise üle otsustamisel.

Ühelt poolt, kui puudusi tähtjaks ei kõrvaldata, annab uue paragrahvi lõige 2 kohtutäiturile õiguse jätta kaebus läbi vaatamata. Näiteks saab kohtutäitur jätta kaebuse läbi vaatamata, kui kaebuse esitaja tugineb oma kaebuses asjaolule või dokumentaalsele tõendile, mida võlgnik ei esita ka puuduste kõrvaldamise korras ning kohtutäituril endal ei ole võimalik seda kontrollida ega hankida. Kaebuse läbi vaatamata jätmise võimalust ei tohi kohtutäitur kasutada kergekäeliselt. Selline menetluslik lahendus on eelkõige mõeldud juhtumite jaoks, kus võlgnikupoolne puuduse kõrvaldamata jätmine takistab motiveeritud otsuse tegemist ning ka kohtutäituril endal puudub võimalus vajalikku teavet või tõendit saada.

Teiselt poolt annab uue sätte lõige 3 kohtutäiturile võimaluse lahendada kaebus otsusega ka siis, kui puudusi ei kõrvaldata, kuid kohtutäituri arvates on menetluses juba kogutud piisavalt palju informatsiooni sisulise otsuse tegemiseks. See kord peab andma selge signaali ka kaebajale – kui kaebaja ei kõrvalda puudusi ning kohtutäitur teeb otsuse kaebaja kahjuks, ei saa kaebaja otsuse edasikaebamisel enam tugineda asjaoludele, mis oleks saanud puuduste kõrvaldamisel välja tuua. Edasine kohtusse pöördumine on piiratud nende asjaoludega ja nendega seotud tõenditega, mille kaebaja esitas kaebuses kohtutäiturile endale.

Uue sätte lõige 3 kohaldamisalasse kuuluvad ka sellised kaebused, kus kohtutäituril on võimalik omal initsiatiivil kindlaks teha kaebuse lahendamiseks vajalikke andmeid ja asjaolusid. Praktikas esineb tihti olukordi, kus on küll põhjendatud nõuda võlgnikult puuduste kõrvaldamist, kuid võlgniku huvide kaitseks tuleks ka kohtutäituril näidata initsiatiivi.

Näiteks on sissetuleku või pangakonto arestimise ulatust puudutava vaidluse puhul põhjendatud nõuda võlgnikult pangakonto väljavõtte esitamist, kuid samas on kohtutäituril võimalik pöörduda võlgniku pangakonto väljavõtte saamiseks otse krediitiasutuse poole. Sellise kaebuse menetlemise kvaliteet on eelkõige võlgniku huvides ning see ei saa sõltuda võlgniku suutmatusest esitada asjakohane tõend. Juhul kui võlgniku huvide kaitse seda eeldab – tuleb kohtutäituril koguda kaebuse menetlemiseks vajalikke andmeid omal initsiatiivil. See puudutab eelkõige TMS-i § 26 lõigetes 2–4 loetletud andmete kogumist.

Selline lähenemisviis ei vabasta edaspidi võlgnikku koostöö tegemise kohustusest, kuna võlgnik on TMS-i § 26 lõike 1 alusel jätkuvalt kohustatud esitama kohtutäiturile täitemenetluseks vajalikku suulist ja kirjalikku teavet.

Selline uus lähenemisviis tagab menetluse paindlikkuse. Samuti tagab see nii menetlusosalistele kui ka kohtutäituritele õigusselguse, ühtlustades kaebuste käsitlemise praktikat. Muudatuse eesmärk on tagada kaebuste tõhus ja õiglane menetlemine ning vältida põhjendamatut ajakulu juhtumites, kus kaebuse lahendamiseks vajalikud asjaolud on kohtutäiturile juba teada. Muudatus ei piira menetlusosaliste õigusi, vaid aitab tagada, et kaebuste läbivaatamine toimuks selgetel ja läbipaistvatel alustel.

Uue sätte lõige 4 annab kohtutäiturile võimaluse jätta võlgniku kaebus läbi vaatamata, kui kohtutäitur on samas täiteasjas samadel asjaoludel esitatud kaebuse juba lahendanud ning tehtud otsus on jõustunud.

Uus säte vähendab kohtutäiturite töökoormust, kuna sarnase sisuga regulatsioon TMS-is seni puudus ning TMS § 217 ei teinud vahet, kas kohtutäitur on samasisulist kaebust juba läbi vaadanud, ning kohustas teda igal juhul kaebust menetlema.

Teisalt annab norm kaebuse esitajale selge signaali, et korduva kaebuse esitamine kohtutäiturile ei ole tulemuslik ning õiguskaitse saamiseks tuleb pöörduda kohtusse. Praktikaks on sageli vastupidi – selle asemel, et pöörduda õigusselguse saamiseks üks kord kohtu poole, esitavad menetlusosalised korduvalt samasisulisi kaebusi kohtutäiturile. See ei aita kaasa soovitud eesmärgi saavutamisele ning suurendab riski mööda lasta kohtule kaebuse esitamise tähtaeg.

Uue sätte mõju ei ole siiski absoluutne. Teatud juhtudel võib korduv kaebuse esitamine olla põhjendatud, näiteks sissetuleku arestimise ulatuse vaidlustamise korral. Sellisel juhul võib kaebuste alus olla formaalselt sama – väide, et sissetuleku arestimise ulatus on ebaseaduslik või on muutunud ebaseaduslikuks –, kuid kaebuse aluseks olevad faktilised asjaolud võivad täitemenetluse kestel muutuda. Sellistel juhtudel tuleb kohtutäituril kaebus sisuliselt läbi vaadata.

3.2. Kohtutäituri seaduse muutmine

Eelnõu §-ga 2 muudetakse kohtutäituri seadust.

Eelnõu § 2 punktidega 1–2 muudetakse kohtutäituri seaduse (KTS) § 9 sõnastust.

Kohtutäituri ametitegevuse raames süüliselt tekitatud kahju hüvitamist reguleeriv kord näeb ette, et kahju eest vastutab esmalt kohtutäitur ise. Kui kahjunõuet ei ole võimalik kohtutäituri või muu kahju eest vastutava isiku vara arvel täies ulatuses rahuldada, vastutab kahju eest koda ning alles seejärel riik.

Riigile vastutuse ülemineku küsimused lahendatakse praktikas peaaegu alati kohtumenetluses. Kohtul tuleb iga kord kaalutusotsusega hinnata, millal ja millises ulatuses on vastutus üle läinud kohtutäiturilt kojale ning kojalt riigile. Kehtiva KTS-i § 9 lõike 6 vähese detailsuse tõttu võivad vastavad kohtumenetlused olla aeganõudvad, keerulised ja raskesti prognoositava tulemusega.

Muudatuse eesmärk on täpsustada ja selgemini reguleerida vastutuse üleminekut kohtutäiturilt kojale ja kojalt riigile.

Uuendatud KTS-i § 9 lõige 6 sätestab edaspidi kahju hüvitamise kohustuse ülemineku kohtutäiturilt kojale. Kohustuse üleminekuks seatakse kaks eeldust:

1. menetluslik eeldus – tekitatud kahju hüvitamise nõude sundtäitmiseks peab olema algatatud täitemenetlus või pankrotimenetlus;
2. täitemenetluse puhul ka ajaline eeldus – täitemenetluses ei ole võimalik nõuet rahuldada kuue kuu jooksul alates menetluse algamisest.

Maksejõuetuse korral ei määrata nõude rahuldamise ebaõnnestumisele kindlat tähtaega. KTS § 9 oluline eesmärk on tagada, et kohtutäituri poolt tekitatud kahju hüvitamise protsess oleks kahju saanud isiku vaatenurgast võimalikult efektiivne ja kiire. Kahju hüvitamiseks kohustatud isiku pankroti väljakuulutamisel on selge, et nimetatud isik on püsivalt maksejõuetu. Sellisel juhul on ilmne, et kahju ei ole võimalik täies ulatuses hüvitada.

Arvestades pankrotimenetluse tavapärast kestust, ei saa eeldada, et kahjunõue rahuldatakse kiiresti. Seetõttu on põhjendatud sätestada, et kahju hüvitamiseks kohustatud isiku pankroti väljakuulutamisel läheb kahju hüvitamise kohustus kohe üle kojale, kes asub pärast kahju hüvitamist maksejõuetusmenetluses võlausaldaja rolli.

Sarnane loogika kehtib ka KTS-i § 9 täiendamisel uue lõikega 6¹, mis reguleerib vastutuse üleminekut kojalt riigile, selle erisusega, et riigi vastutuse tekkimiseks ei ole vajalik koja pankroti väljakuulutamine. Riik on kojale delegeerinud mitmed ülesanded ning koja püsivalt maksejõuetuks muutumine on äärmisel ebasoodne stsenaarium.

Vastutuse üleminekut kojalt riigile reguleerib edaspidi uus KTS-i § 9 lõige 6¹. Ülemineku eelduseks ei ole täitemenetluse algatamine, vaid asjaolu, et kahju hüvitamise nõudeid ei ole võimalik koja vara arvel mõistliku aja jooksul täies ulatuses rahuldada. Riik on kojale delegeerinud mitmed ülesanded ning täitemenetluses sunni rakendamine võib pärssida koja ülesannete täitmist.

Samal ajal, ei välista uus norm põhimõtteliselt koja vastu suunatud nõude sundtäitmist, mis omakorda suunab koda sundtäitmise vältimiseks otsima kompromisslahendusi, nt pidama võlausaldajaga maksegraafiku sõlmimise või kohustuse täitmise ajatamise läbirääkimisi.

Eelnõu koostajad leiavad, et menetlusliku ja ajalise kriteeriumi lisamine muudab vastutuse ülemineku korra võrreldes kehtiva olukorraga palju selgemaks. Täitemenetluse või pankrotimenetluse algatamine eeldab täitedokumendi olemasolu, mis viitab sellele, et kahjunõue on poolte vahel sisuliselt läbi vaieldud. Samuti võimaldab menetluse algatamine reaalselt hinnata nõude täitmise võimalikkust – näiteks hinnata võlgniku vara olemasolu, väärtust ja potentsiaali nõude rahuldamiseks.

Just nõude täitmise perspektiivi kohta selguse tagamiseks ongi teise eeltingimusena seatud ajaline kriteerium – kuue kuu jooksul peab olema võimalik saada piisav selgus nõude rahuldamise realistlikkusest ja ulatusest.

Eelnõu § 2 punktidega 3–5 muudetakse KTS-i § 13 sõnastust.

Esimese muudatusena täpsustatakse paragrahvi lõigete 1 ja 2 sõnastust. Kehtiva KTS-i § 13 lõike 1 esimene lause sätestab, et kõik kohtutäituri ametitoimingud registreeritakse täitisregistris. Tegemist on terminoloogilise ebatäpsusega, kuna täitisregistris ei registreerita üksikuid ametitoiminguid, vaid täitemenetlusi täitisregistri põhimääruses ettenähtud korras. Seetõttu tehakse sättes vajaliku täpsustusega muudatus.

KTS-i § 13 lõike 2 kehtiv sõnastus näeb ette, et isikule, kelle taotlusel või kelle suhtes ametitoiming tehti või kellele ametiteenust osutati, väljastatakse tema kirjaliku avalduse alusel väljatrükk täitmisregistrist või väljavõte ametiteenuste raamatust. Pärast elektroonilise täitmisregistri rakendamist saab iga menetlusosaline edaspidi vahetult tutvuda registris olevate täitemenetluse andmetega. Seetõttu kaob ära vajadus täitmisregistri väljavõtete väljastamise järele.

Lisaks on kehtivas õigusnormis ekslikult sätestatud, et täitmisregistrist on võimalik saada väljavõtteid ametitoimingute ja ametiteenuste kohta. Tegelikult ei kanta täitmisregistrisse infot ametitoimingute (v.a täitemenetlused) ja ametiteenuste kohta. Sellest tulenevalt sõnastatakse KTS-i § 13 lõige 2 ümber, sätestades, et väljavõtteid väljastatakse vastavalt kas täitetoimikust või ametiteenuste raamatust. Teise muudatusena täiendatakse paragrahvi lõigetega 2¹–2³. Muudatustega nähakse ette kohtutäiturite kohustus edastada koja peetavasse infosüsteemi iga täitemenetluse kohta koja ülesannete täitmiseks vajalikku informatsiooni. 17. jaanuaril 2026 kehtetuks tunnistatud TMS-i § 63² lõige 3 sätestas, et kohtutäiturid edastavad täitmisregistrisse andmeid ainult koja infosüsteemi kaudu. Sellise vahendamise kaudu sai koda oma käsutusse andmed, mis olid vajalikud koja seadusest tulenevate ülesannete täitmiseks – eelkõige järelevalve teostamiseks ja täitemenetluse toimikute ülevõtmiseks kohtutäituri ametist lahkumise korral.

Uue lõike 2² alusel toimuv andmevahetus on vajaduspõhine ning andmete väljastamise eelduseks on nende kasutamise vajadus KTS-i § 78 ja teistes õigusaktides sätestatud koja ülesannete täitmisel. Kuna andmevahetus on vajaduspõhine, eeldab see andmete väljastamise vajalikkuse ja ulatuse osas kaalutlusotsuse põhjendamist.

Kohtutäitur peab enne andmete väljastamist veenduma, et need on vajalikud koja ülesannete täitmiseks. Nimetatud põhimõte ei kohaldu kohtutäituri tegevuse suhtes haldus- ja distsiplinaarjärelevalve teostamisel, kuna sellisel juhul on kojal juurdepääs kõigile täitetoimiku andmetele ja dokumentidele KTS-i § 11 lõike 3 punkti 4 ning kohtutäiturimäärustiku § 21 lõike 1 punkti 4 alusel.

Kuna koja ülesannete iseloom eeldab infosüsteemides sisalduvate andmete ajakohasust ja korrektsust, pannakse uue korraga kohtutäiturile kohustus seda tagada. Selle protsessi lisatagatisena on uues lõikes 2³ täpsustatud, et kohtutäitur edastab andmed täitmisregistrisse ja koja infosüsteemi samal ajal. See kohustus kehtib nii uute täiteasjade registreerimisel kui ka mis tahes edasiste täitemenetluse andmete infosüsteemides uuendamise või muutmise puhul.

Sätte eesmärgiks on ühtlustada üksnes andmete edastamise ajaline raam ning see ei puuduta täitmisregistrisse ja koja infosüsteemi edastatavate andmete koosseisu ega ulatust.

Eelnõu § 2 punktiga 6 muudetakse KTS-i § 30, täiendades seda lõikega 4. Uue lõike eesmärk on täpsustada, et lapse üleandmise ja lapsega suhtlemise võimaldamise asjades algatatud täitemenetluses, sealhulgas esialgse õiguskaitse kohaldamise puhul, maksab alustamise tasu ja menetluse põhitasu võlgnik.

Eelnimetatud nõuete puhul tekib sageli vaidlus selle üle, kes peab kandma täitekulud. See küsimus on eriti aktuaalne hagi tagamise puhul kohtuvaidluse ajaks kohtu seatud suhtluskorra täitmisel. Erisätte (KTS-i § 38 lõige 4) kohaselt maksab hagi tagamise määruse täitmise eest, samuti hagi tagamise tühistamise korral kohtutäituri tasu isik, kes taotles hagi tagamise abinõu rakendamist.

Lapsega suhtlust otsivale vanemale lisaks ka täitemenetluse kulude kandmise kohustuse kehtestamine oleks äärmiselt ebaõiglane, eriti olukorras, kus see vanem ei saa lapsega suhelda lapsega koos elava vanema vastuseisu tõttu. Seetõttu on nendes juhtumites täitekulud jäetud võlgniku kanda.

Eelnõu § 2 punktidega 7, 9 ja 10 muudetakse KTS-i § 32 ja teiste vastavate KTS-i sätete sõnastust. Muudatused toovad KTS-is alates selle §-st 32 olulisi terminoloogilisi korrekture. KTS-i § 29 lõike 1 kohaselt võib kohtutäituri tasu koosneda menetluse alustamise tasust, menetluse põhitasust ja täitetoimingu lisatasust. Mitmes sättes on aga menetluse põhitasu nimetatud kohtutäituri põhitasuks. Nt KTS-i § 32 lõige 4¹ räägib kohtutäituri põhitasust, kuigi korrektne oleks rääkida menetluse põhitasust. Menetluse põhitasu nimetamine kohtutäituri põhitasuks ei ole terminoloogiliselt korrektne ning moonutab avalikkuse ja seaduse rakendajate arusaama menetluse põhitasust.

Termini „kohtutäituri põhitasu“ all mõistetakse tihti, et see on töötasu, kohtutäituri sissetulek. Tegelikult see nii ei ole ning põhitasud moodustavad enamuse kohtutäituri tegevuse tulemist, millest kantakse büroo pidamise kulusid (sh makstakse palka büroo töötajatele), ning üksnes osa sellest tulemist on tegelikkuses kohtutäituri sissetulek. Edukamad kohtutäitrid investeerivad osa põhitasudest laekunud vahenditest ka büroo arengusse ja moderniseerimisse.

Ka Riigikohus kinnitas juba eespool viidatud kohtulahendi 2-15-17249 p-s 80, et kohtutäituri tasu on lõivule sarnanev avalik-õiguslik kohustus, mille eesmärk on eelkõige katta konkreetse avalik-õigusliku soorituse kulud. Nende kulude hulka kuuluvaks tuleb lugeda ka kohtutäituri ja tema büroo töötajate mõistlik töötasu ning muud mõistlikud ja vajalikud kulutused. Seega, kui põhitasu eesmärk on tagada menetluse finantseering, sh maksta töötasusid ja katta büroo pidamise kulusid ning tasu on oma olemuselt lõiv täitemenetluse läbiviimise eest, on korrektsem nimetada seda menetluse põhitasuks, mitte kohtutäituri põhitasuks. See muudab täitemenetluse finantseerimise mudeli arusaadavamaks ja läbipaistvamaks. Sellest tulenevalt tehakse mitmes KTS-i sättes vajalikud täpsustused.

Eelnõu § 2 punktiga 8 täiendatakse KTS paragrahvi 32 lõikega 2¹, mis sätestab, et lapse üleandmise ja lapsega suhtlemise võimaldamise asjades läbiviidavas täitemenetluses muutub menetluse põhitasu sissenõutavaks täitmisteate kättetoimetamisega võlgnikule. Praegu muutub selliste menetluste puhul menetluse põhitasu sissenõutavaks täitetoimingute lõpetamisega, kuna KTS-i § 32 lõige 2 sätestab, et mitterahaliste nõuete täitmisel ja muude täitetoimingute tegemisel muutub põhitasu sissenõutavaks täitetoimingute lõpetamisega.

Lapse üleandmise ja lapsega suhtlemise võimaldamise asjades läbiviidavad täitemenetlused on tihti pikaajalised ning seetõttu peavad kohtutäitrid tasu saamist ootama kuid (lapse üleandmise puhul) ja isegi aastaid (lapsega suhtlemise võimaldamise puhul), tehes samal ajal toiminguid tasuta või ise täitemenetlust sisuliselt finantseerides. Selline olukord on vastuolus täitemenetluse finantseerimise üldpõhimõttega, mille kohaselt finantseerib täitemenetluse läbiviimist võlgnik. Sellest tulenevalt on asjakohane kehtestada lastega seotud mitterahaliste nõuete puhul erand. On vähetõenäoline, et menetluse põhitasu sissenõudmine peale täitemenetluse algatamist vähendab kohtutäiturite motivatsiooni nõude sundtäitmisega tegeleda. Pigem vastupidi, täitemenetluse läbiviimiseks vajaliku ressursi kättesaamine kohe menetluse alguses peaks tõstma menetluse efektiivsust.

Eelnõu § 2 punktiga 11 muudetakse KTS-i § 32 lõige 5 sõnastust, millega täpsustatakse kohtutäituri tasu proportsionaalsuse põhimõtet. KTS-i § 32 lõige 5 sätestab, et kui täitmisel olev rahaline nõue nõutakse sisse osaliselt, on kohtutäituril õigus saada põhitasu üksnes summas,

mis on võrdeline sissenõutud summaga. Tegemist on tehnilise sättega, mida tuleb tõlgendada nii, et sissenõudja nõude ja täitemenetluse kulude rahuldamiseks vajaliku summa osalise laekumise korral ei tohi kohtutäitur pidada sellest kohe kinni kõiki täitemenetluse kulusid (sh põhitasu) täies ulatuses, vaid osalise laekumise korral tuleb seda alati jaotada sissenõudja ja kohtutäituri tasu nõude vahel proportsionaalselt⁶.

Kohtupraktikas tõlgendatakse KTS-i § 32 lõiget 5, tihti koosmõjus teiste KTS-i sätetega, erinevalt. Nimelt nii, et kohtutäituri tasu on tulemustasu ning olenemata kõigist täitemenetluse asjaoludest (nt sooritatud toimingute paljususest ning täitemenetluse kestusest) on menetluse põhitasu nõudeõiguse suurus küll seadusega kindlalt paika pandud (põhitasu määrad on kehtestatud KTS-i §-ga 35), kuid lõplik tasumäär sõltub täitemenetluse asjaoludest.

Nii sedastas Riigikohus 16. detsembri 2015. aasta kohtumääruse 3-2-1-108-15 punktis 11 järgmised põhimõtted:

- kohtutäituri põhitasu otsus tehakse täitemenetluse alguses, rahalise nõude korral lähtuvalt sissenõudja nõude suuruselt (KTS-i § 35)
- täitemenetluse alguses näidatakse kogu põhitasu suurus koos käibemaksuga seetõttu, et kui võlgnik täidab täitedokumendi talle selleks antud vabatahtliku tähtaja jooksul, peab ta KTS-i § 32 lõike 4 kolmanda lause kohaselt põhitasu maksuma üksnes pooles ulatuses seaduses ettenähtust;
- põhitasu lõplik suurus sõltub sellest, millises ulatuses õnnestub täitmisele esitatud rahaline nõue täita, millal see õnnestub täita ja kas täitmine toimub otseselt kohtutäituri tegevuse tulemusel (nt vara müümine) või n-ö väljaspool täitemenetlust (võlgnik maksab võla otse sissenõudjale vms).

Eeltoodu tõttu on tekkinud olukord, kus kohtud ühelt poolt peavad menetluse põhitasu n-ö tulemustasuks (tasu võib saada ainult vastavalt sellele, kui tulemuslik on täitemenetlus), ja teiselt poolt samastatakse seda lõivuga (lõiv on fikseeritud maks soorituse eest, mis ei sõltu otseselt soorituse kvaliteedist).

Arvestades asjaolu, et Eesti täitesüsteemis finantseerib menetlust võlgnik ning täitekulude eesmärk on pidada üleval kogu täitesüsteemi, on eelnõu autorid seisukohal, et menetluse põhitasu sarnaneb rohkem lõivule täitemenetluse läbiviimise eest. Sellisel juhul ei ole üdini korrektne selline lähenemisviis, mille kohaselt sõltub menetluse põhitasu nõude ulatus üksnes täitemenetluse edukusest.

Õigusnormist peab üheselt arusaadavalt järelduma, et võlgniku või muu kohustatud isiku kohustus maksta lõivule sarnast menetluse tasu täies ulatuses säilib täitemenetluse lõpuni. Kui kohtutäituril ei ole mingil põhjusel õnnestunud selleks ajaks võlga sisse nõuda, sätestab KTS erireegli selle kohta, mis ulatuses saab kohtutäitur nõuda menetluse tasu maksmist pärast sissenõudja nõude osas täitemenetluse lõppemist. Nt sätestab KTS-i § 41 tasu suuruse nõude täitmisel otse sissenõudja ees või sissenõudja avalduse alusel jne. KTS-i § 32 lõike 5 selguse tagamiseks tehakse selle sõnastuses muudatused, mis avavad täpsemalt selle sätte tehnilist olemust.

Sätet täiendatakse ka teise lausega, mille kohaselt on kohtutäituril õigus saada tasu proportsionaalselt sissenõudjale laekunud nõude summaga olukorras, kus kohtutäitur teeb

⁶ Sarnaselt sisustab KTS-i § 32 lg-t 5 ka täitemenetlusõiguse õpiku koostaja Anneli Alekand, selgitades, et „kohtutäituri tasu nõutakse rahalise nõude puhul sisse koos nõudesummaga. Kui võlgnik tasub nõudesumma osade kaupa, arvutab kohtutäitur igakordsest maksest maha oma tasu proportsionaalselt nõude rahuldamisega (KTS § 32 lg 5).“ Vt A. Alekand. *Täitemenetlusõigus*, lk. 205.

täitemenetluses tööd ja teostab nõude sissenõudmiseks toiminguid, kuid võlgnik täidab sundtäitmiseks esitatud nõude otse sissenõudjale. Ka sellisel juhul ei ole põhjendatud, et kohtutäituri töö jääb tasustamata. Sarnane lähenemine on juba sätestatud KTS § 41 lõikes 3.

Eelnõu § 2 punktidega 12–13 muudetakse KTS-i § 34. Kehtiv KTS-i § 34 sätestab üksnes täitemenetluse alustamise tasu määra, mida nõutakse sisse võlgnikult sõltuvalt täitmisteate kättetoimetamise viisist.

Samas teevad kohtutäituriid ka muid täitetoiminguid, eelkõige seaduses ettenähtud juhtudel ja korras – näiteks kohtu või haldusorgani taotlusel enampakkumise korraldamine väljaspool täitemenetlust, samuti kaasomanikevahelise enampakkumise korraldamine, avaliku enampakkumise korraldamine kaas- või ühisomandi lõpetamiseks ning muu toimingute tegemiseks kohustava lahendi täitmine.

Ka nimetatud juhtudel on põhjendatud nõuda menetluse alustamise tasu, kuid selleks puudub hetkel selge seaduslik alus. Praegu oleks võimalik analoogia korras rakendada kehtivat KTS-i § 34, kuid see ei ole alati korrektne, kuna selliste toimingute puhul ei ole menetluses võlgnikku ning tasu peab maksma toimingute tegemist taotlenud isik.

Sellest tulenevalt täiendatakse KTS-i § 34 õigusnormiga, mis sätestab selgesõnaliselt õiguse nõuda tasu ametitoimingute tegemist taotlenud isikult. Kohtutäituriil tekib õigus nõuda ühekordset tasu (mis ei sõltu menetlusosaliste arvust), mille suurus sõltub menetlusedokumentide edastamise viisist: juhul kui vähemalt ühele menetlusosalisele ei ole võimalik dokumente kätte toimetada e-posti aadressil või elektrooniliselt selleks ettenähtud infosüsteemi kaudu, on menetluse alustamise tasu 30 eurot.

Eelnõu § 2 punktidega 14–16 ühtlustatakse KTS-i paragrahvides 35 ja 36 menetluse põhitasu kohta kasutatavaid termineid (vt eelnõu § 2 punktide 7, 9 ja 10 selgitust).

Eelnõu § 2 punktiga 17 täiendatakse KTS-i §-ga 36¹, mis reguleerib kohtutäituri tasu suurust ja nõudmise korda täitemenetluses võlgniku pankroti väljakuulutamisel.

Täitemenetluse valdkonnas on pikemat aega kehtinud kohtupraktika, mille kohaselt kaotab kohtutäitur võlgniku pankroti väljakuulutamisel õiguse nõuda sissenõudmata jäänud menetluse põhitasu nõude rahuldamist täitemenetluse võlgniku pankrotimenetluses. Senine kohtupraktika tugines kas KTS-i § 35 lõike 5 analoogilisele kohaldamisele asjakohase KTS-i sätte puudumise tõttu või lihtsalt seisukohale, et KTS-i § 28 lõige 2 nõuab, et kohtutäituri tasude õiguslik alus peab tulenema seadusest, ning KTS ei sätesta selget reeglit selle kohta, millises ulatuses on kohtutäituriil õigus saada tasu võlgniku pankroti väljakuulutamisel.

Riigikohus leidis 28. mai 2025. a kohtumääruses asjas 2-23-607, et arvestades, et kohtutäituri ametitoiming on tasuline, kuid seadus ei reguleeri, kuidas tuleb kohtutäituriile põhitasu maksta juhul, kui täitemenetlus lõpeb võlgniku pankroti väljakuulutamise tõttu, on tegemist õiguslüngaga. Riigikohus sedastas, et kohtutäituri ametitegevuse tasulisuse põhimõttega ei ole kooskõlas, kui kohtutäitur ei saa üldse põhitasu olukorras, kus ta on alustanud täitemenetlust ja teinud täitetoiminguid, kuid täitemenetlus on lõpetatud võlgniku pankroti väljakuulutamise tõttu.

Eelviidatud kohtumääruses asus Riigikohus seisukohale, et seaduslik lünk tuleb kõrvaldada analoogia korras. Riigikohus selgitas, et täitemenetluse lõppemine võlgniku pankroti tõttu sarnaneb kõige enam olukorrale, kus täitemenetlus lõpetatakse nõude täitmise aegumise tõttu,

mistõttu tuleb kohaldada KTS-i § 41². Sellest tulenevalt leidis Riigikohus, et täitemenetluse lõpetamise korral võlgniku pankroti väljakuulutamise tõttu on kohtutäituril analoogia alusel KTS-i § 41² esimese lause kohaselt õigus nõuda võlgnikult menetluse põhitasu kuni pooles ulatuses arvestatuna sissenõudmata jäänud summalt.

Lisaks sedastas Riigikohus, et kohtutäituri ametitegevuse tasulisuse põhimõtet ja tasustamise aluseid arvestades ei ole vaidlusaluses olukorras põhjendatud kohaldada analoogia korras KTS-i § 41² teist lauset, mis välistab täitemenetluse alustamise tasu nõude, kui täitemenetlus lõpetatakse nõude aegumise tõttu. Nimelt on nõude täitmise aegumise avalduse läbivaatamisel ja täitemenetluse lõpetamisel sel alusel kohtutäitur saanud KTS-i § 41¹ lõike 1 alusel avalduse läbivaatamise tasu.

Sarnast tasu ei ole ette nähtud juhuks, kui täitemenetlus lõpetatakse võlgniku pankroti väljakuulutamise tõttu. Lisaks tuleneb KTS-i § 32 lõikest 1, et menetluse alustamise tasu muutub sissenõutavaks menetluse alustamisega. Järelikult ei ole põhjendatud jätta kohtutäitur ilma menetluse alustamise tasust, kui kohtutäitur on alustanud täitemenetlust ja teinud täitetoiminguid, kuid menetlus lõpetatakse võlgniku pankroti väljakuulutamise tõttu.

Riigikohtu osutatud õiguslõnga kõrvaldamiseks kehtestatakse uus KTS-i § 36¹, mille kohaselt tekib kohtutäituril täitemenetluses võlgniku pankroti väljakuulutamise korral õigus nõuda pankrotimenetluses täiekulude nõuete rahuldamist järgmises ulatuses: täitemenetluse alustamise tasu ja sissenõutavaks muutunud põhjendatud täitekulud ning menetluse põhitasu kuni pooles ulatuses, arvestatuna sissenõudmata jäänud summalt.

Normi kehtestamisel on eeskujuks võetud kehtiv KTS-i § 41² lõige 1 ning eelviidatud Riigikohtu seisukohad, sh täitemenetluse alustamise tasu kohta. Menetluse põhitasu kohta teeb kohtutäitur põhjendatud otsuse pankrotimenetluse väljakuulutamise seisuga. Kohtutäituri otsusest peab nähtuma kohtutäituri töö maht ja täitemenetluse keerukus, et vajaduse korral oleks võimalik kontrollida uue põhitasu nõude ulatuse põhjendatust.

Menetluse põhitasu nõue esitatakse pankrotimenetluses üldkorras ning pankrotihalduril ja pankrotivõlgnikul säilib õigus tasu nõuet vaidlustada. Täitemenetluse alustamise tasu ja pankroti väljakuulutamise hetkeks realselt kantud täitemenetluse kulude nõuet vaidlustada ei saa. Vastavad pankrotiseaduse muudatused tehakse sama eelnõu § 3 punktiga 2.

Eelnõu § 2 punktidega 18 ja 20 muudetakse KTS-i § 37.

Esimese põhimõttelise muudatusena seotakse lapse perioodilise elatise nõude asjades täitemenetluse alustamise tasu lahti Vabariigi Valitsuse kehtestatud kuupalga alammäärast. 2021. aastal aset leidnud alaealisele lapsele elatise kindlaksmääramise korra reformi ajal (perekonnaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus, 474 SE) seoti lapse elatise sissenõudmise tasu lahti elatusraha miinimummäärast ning seoti see Vabariigi Valitsuse kehtestatud kuupalga alammääraga (pooles ulatuses). Muudatusega jäi elatise sissenõudmise eest makstav menetluse alustamise tasu kehtiva õigusega võrreldes samaks. Muudatust põhjendati sellega, et *kui summa jääks seotuks miinimumelatisega, tähendaks see kohtutäiturite jaoks elatise asjades täitemenetluse alustamise tasu olulist vähenemist ning tasu suuruse sõltumist mitmetest erinevatest asjaoludest, millel ei ole täitemenetlusega puutumust. Kuna elatise asju täidetakse pika perioodi vältel kuni lapse täisealiseks saamiseni ning sageli ongi täitemenetluse alustamise tasu ainus tasu, mille kohtutäitur nende nõuete täitmise eest saab, oleks tasu vähendamine elatise kindlaksmääramise süsteemi muutmise tõttu kohtutäiturite suhtes ebaõiglane.*

Menetluse alustamise tasu sidumine palga alammääraga viis aga selleni, et elatise sissenõudmise täitemenetluse alustamise tasu hakkas tõusma iga kord, kui Vabariigi Valitsus tõstis palga alammäära. Käesoleva seletuskirja koostamise ajal oli elatise sundtäitmise menetluse alustamise tasu 540,46 eurot (sh km). 2021. aastal oli sama tasu 328,80 eurot (sh km). Seega on elatise sissenõudmise menetluse alustamise tasu nelja aastaga tõusnud rohkem kui 200 euro võrra.

Arvestades sellega, et lapse elatise keskmine summa jääb 200 ja 300 euro vahele ning elatise sundtäitmise menetluse alustamise tasu tuleb täitemenetluses tasuda koos esimese elatismaksega, on elatise võlgnik praegu kohustatud maksma kohe täitemenetluse algatamisel ca 800 eurot. Sellises suuruses ühekordse makse tegemine käib võlgnikel selgelt üle jõu ning viib selleni, et täitemenetluse algatamisel ei olegi võlgnikul võimalik elatist vabatahtlikult tasuma asuda.

Veel üks argument tasu kõrgel hoidmise kasuks seisnes selles, et sageli ongi täitemenetluse alustamise tasu ainus tasu, mida kohtutäitur nende nõuete täitmise eest saab, ning kohtutäitur peab selle summa eest menetlema elatise sissenõudmise täiteasja vähemalt kuni lapse täisealiseks saamiseni (kogunenud võla osas ka kauem).

Praeguseks on olukord oluliselt muutunud. 1. jaanuaril 2023 jõustus KTS-i § 37², mis kehtestas alaealisele lapsele elatise sissenõudmise eest riigi makstava tasu. Selle sätte kohaselt, kui kohtutäituri aktiivses menetluses on lapse perioodiline elatise nõue, kuid kohtutäituril ei õnnestu saada võlgnikult kätte vahendeid selle menetluse finantseerimiseks, finantseerib seda menetlust piiratud ulatuses riik. Kohtutäituril on õigus saada tasu alates elatise sissenõudmise toimiku avamise kolmeteistkümnendast kalendrikuust. Seega peab elatise sissenõudmise menetluse alustamise tasu katma üksnes esimese aasta kulud.

Eeltoodust tulenevalt on elatise sissenõudmise alustamise tasu praeguseks muutunud põhjendamatult suureks ega täida enam oma ajaloolist eesmärki finantseerida pikaajalist elatise sissenõudmise menetlust. Seetõttu on põhjendatud siduda tasu lahti palga alammäärast ning kehtestada see fikseeritud summaks. Uus alustamise tasu määr on 100 eurot, millele lisandub käibemaks. Sama suur tasu makstakse kohtutäiturile lapse elatise sundtäitmise täiteasjades alates menetluse teisest aastast KTS-i § 37² alusel.

Kokkuvõttes tähendab muudatus, et iga elatise sissenõudmise aasta kohta on kohtutäiturile ette nähtud finantseerimine vähemalt 100 euro ulatuses.

Veel ühe olulise muudatusena täiendatakse KTS-i § 37 lõikega 3, mis kehtestab korra, mille järgi määrab kohtutäitur täitemenetluse alustamise tasu ja menetluse põhitasu juhul, kui sundtäitmisele esitatakse üksnes enne täitemenetluse alustamist kogunenud elatisvõlg ning sissenõudja ei soovi edaspidi sissenõutavaks muutuvate elatismaksete sissenõudmist samas täitemenetluses.

Kogunenud elatise võlg on oma olemuselt tavapärase rahalise nõude võlg – see ei taga igakuise või muu perioodilise elatise eesmärki tagada asjaomasel ajavahemikul lapsele ülalpidamiseks vajalik raha. Seetõttu on sellise võla puhul põhjendamatult kasutada lapse perioodilise elatise sissenõudmise tasu reguleerivaid sätteid.

Sellisteks puhkudeks täpsustab uus õigusnorm, et ainult elatise võla sundtäitmisel määratakse tasu tavapärase rahalise kohustuse sundtäitmise tasusid reguleerivate sätete alusel:

täitemenetluse alustamise tasu määratakse KTS-i § 34 järgi ning menetluse põhitasu KTS-i § 35 järgi.

Eelnõu § 2 punktiga 21 muudetakse KTS-i § 37² lõike 1 sõnastust.

Muudetakse sätte reguleerib kohtutäiturile riigi poolt alaealisele lapsele elatise sissenõudmise eest makstava tasu maksmist. Käesoleval ajal sätte on sõnastatud nii, et riik maksab kohtutäiturile tasu juhul, kui täitmisel on kohtulahendist või notariaalselt tõestatud kokkuleppes tulenev alaealise lapse igakuise elatise nõue.

Perekonnaseaduse (PKS) § 97 lg 2 näeb ette, et laps, kes täisealisena omandab põhi-, kesk- või kõrgharidust või õpib kutseõppe tasemeõppes, kuid mitte kauem kui 21-aastaseks saamiseni, on õigustatud saada ülalpidamist. Seega on ka täitemenetluses üsna sage olukord, kus lapse perioodilise elatise sissenõudmise täitemenetlus ei lõpe lapse täisealiseks saamisel, vaid sissenõudmine jätkub ka PKS § 97 lõikes 2 sätestatud perioodi jooksul.

On põhjendatud eeldada, et lapse täisealiseks saamisel ei pruugi tema materiaalne olukord kohe muutuda selliselt, et ta ei vajaks edaspidi ülalpidamist, eriti õpingute ajal. Seetõttu on ka selle perioodi jooksul oluline, et täitemenetlus elatise sundtäitmiseks oleks tõhus.

Eeltoodud põhjenduste alusel täpsustatakse riigi poolt elatise sundtäitmise finantseerimist reguleerivat sätet selliselt, et oleks selge, et see kohaldub ka juhul, kui täitedokument näeb ette lapse elatise sundtäitmise ka PKS § 97 lõikes 2 sätestatud tingimustel. Suure tõenäosusega oli selline seadusandja tahe ka algse KTS § 37² sätte kehtestamisel, kuid edaspidi tuleneb see selgelt sätte sõnastusest.

Kuna lapse elatise nõue võib eelnõu koostamise ajal tuleneda lisaks kohtulahendile või notariaalsele kokkuleppele ka Sotsiaalkindlustusameti kinnitatud vanemluskokkuleppes, muudetakse sätte sõnastust üldisemaks. Edaspidi ei sisalda sätte enam erinevate täitedokumentide loetelu, vaid sätestab kokkuvõtlikult, et riik maksab kohtutäiturile tasu juhul, kui täitmisel on täitedokumendist tulenev alaealise lapse igakuine elatise nõue.

Eelnõu § 2 punktidega 19 ja 22–26 ühtlustatakse KTS-i paragrahvides 37, 37² ja 38 menetluse põhitasu kohta kasutatavaid termineid (vt eelnõu § 2 punktide 7, 9 ja 10 selgitust).

Eelnõu § 2 punktiga 27 täiendatakse KTS-i §-iga 40². Uus sätte reguleerib menetluse alustamise tasu, menetluse põhitasu ja täitekulude võtmist sundtäidetava nõude rahuldamisel võlgniku kinnisasja müügiga ühinemise kaudu.

Kõnesoleva sätte eesmärk on kõrvaldada oluline õiguslik lünk. Täitemenetluse valdkonnas on tasapisi juurdunud arusaam, mille kohaselt on kinnisasja suhtes toimuva sundtäitmise ühinenud kohtutäituril kinnisasja müügist saadud tulemi jaotamisel õigus üksnes menetluse alustamise tasule ja sissenõutavaks muutunud põhjendatud täitekulude hüvitamisele. Seejuures välistatakse menetluse põhitasu nõude rahuldamine. Selline käsitlus tuleneb Riigikohtu 29. jaanuari 2014. a kohtumäärusest tsiviilasjas nr 3-2-1-164-13.

Kolleeegiumi hinnangul võimaldab KTS-i § 32 lõige 5 koosmõjus TMS-i § 33 lõikega 4 (analoogia alusel) ja §-ga 149 tõlgendada seda sätet selliselt, et sundtäitmise ühinemise avaldust vahendanud kohtutäituril on õigus saada kinnisasja müügist saadud rahast tasu nii menetluse alustamise eest kui ka täitekulude katteks.

Riigikohtu senine seisukoht tähendab sisuliselt, et olukorras, kus ühe võlgniku vastu toimub mitu täitemenetlust mitme kohtutäituri kaudu, ei tohi võlgniku kulud ületada kulusid, mis kaasneksid nõuete menetlemisega ühe kohtutäituri poolt. Lisaks tuleb arvesse võtta, et sissenõudja nõude rahuldamine sundtäitmise ühinemise kaudu toimub väljaspool ühinenud kohtutäituri menetlust, st ilma tema aktiivse osaluseta.

Eelnõu koostajad leiavad, et täitekulude sissenõudmise selline käsitus ei ole siiski alati põhjendatud. Esiteks ei ole TMS-i § 33 lõikes 4 sätestatud loogikat võimalik täiel määral analoogia korras kohaldada, kui sissenõudjale on antud vabadus valida endale sobiv kohtutäitur pädevas tööpiirkonnas. Sellest tulenevalt võib juhtuda, et ühe võlgniku vastu esitatud nõudeid menetleb korraga mitu kohtutäiturit, kes on kõik teinud täitetoiminguid ja kellel on seega õigus saada tasu. TMS-i § 33 lõike 4 analoogia korras kohaldamine ei tohi põhjustada kohtutäituri töö tasustamata jäämist.

Teiseks on KTS-i § 32 lõige 5 pigem tehniline säte, mille eesmärk ei ole ilmtingimata siduda tasu maksmist üksnes sissenõudmise edukusega. Lisaks ei ole sellest sättest tõlgendamise teel tuletatud formaalne tasu nõudmise proportsionaalsuse põhimõte täitemenetluses enam absoluutne ning kohtutäituri õigus nõuda menetluse põhitasu ei ole enam seotud üksnes täitemenetluse edukusega. Kohtutäituri tasu on lõivuga sarnane avalik-õiguslik kohustus, mille eesmärk on katta konkreetse avalik-õigusliku toiminguga kulud. Sellise tasu maksmine ei saa sõltuda töö tulemuslikkusest – eriti täitemenetluse puhul.

Seda põhimõtet kinnitab ka näiteks KTS-i § 32 lõikest 4 tulenev üldreegel: isegi juhul, kui võlgnik rahuldab sissenõudja nõude vabatahtlikult seaduses sätestatud tähtaja jooksul, mil kohtutäitur täitetoiminguid ei tee, on kohtutäituri siiski õigus saada osa menetluse põhitasust. Lisaks on mitmes KTS-i sättes kohtutäituri tasu saamise õigus juba lahutatud töö edukusest. Näiteks KTS-i § 41 lõike 3 kohaselt tuleb juhul, kui võlgnik täidab nõude pärast vabatahtliku täitmise tähtaja möödumist ilma kohtutäituri vahendusega, siiski tasuda kohtutäituri tasu ja täitekulud vastavalt kohtutäituri vastavale otsusele.

Õigusselguse ja täitesüsteemi jätkusuutlikkuse huvides on vaja kehtestada erisäte menetluse põhitasu nõudmise kohta juhtudeks, kus sissenõudja nõue rahuldatakse kinnisasja sundmüügiga ühinemise tulemusena.

Selleks täiendatakse KTS-i uue §-iga 40², mille kohaselt on sissenõudja nõude rahuldamisel TMS-i §-s 149 sätestatud korras sundtäitmise ühinemise avalduse esitanud kohtutäituri õigus nõuda kinnisasja müügist ja sundvalitsemisest saadud tulemi jaotamisel menetluse alustamise tasu ja sissenõutavaks muutunud põhjendatud täitekulude maksmist ning menetluse põhitasu nõude (võrdeliselt sissenõudja nõude rahuldamisele kuuluva summaga) rahuldamist. Kohtutäituri tasu nõue tuleb rahuldada sissenõudja nõudega samal järjekohal.

Uue sätte sõnastamisel lähtuti kehtiva KTS-i § 41 lõike 3 ja sama eelnõuga muudetava KTS-i § 32 lõike 5 loogikast.

Eelnõu § 2 punktidega 28–30 muudetakse KTS-i § 41. Kehtivas sättes on nimetatud erinevad alused kohtutäituri tasu ja täitekulude maksmise nõudmiseks nõude täitmise varasema lõppemise tõttu. Muudatuse tulemusena annab õigusnorm edaspidi selge juhise täitekulude ja tasude nõudmiseks täitedokumendi tühistamise korral.

Kehtiv KTS-i § 41 lõige 1 sätestab, et kui võlgnik täidab nõude nõuetekohaselt pärast avalduse esitamist kohtutäiturile, kuid enne täitmisteate saamist, maksab ta 15 eurot. See kord pärineb

ajast, mil universaalne täitemenetluse alustamise tasu oli 15 eurot ning sisuliselt võrdus see kehtestatud tasu suurus toleaege menetluse alustamise tasu suurusega. Suure tõenäosusega seisnes seadusandja tahe selles, et võlgnik hüvitaks täitemenetluse alustamise tasu juhul, kui ta täidab nõude alles pärast avalduse esitamist, kuid enne ametliku täitmisteate saamist. Seaduses tehakse vastav täpsustus, mis vastab selle algsele loogikale.

Alates 01.01.2017 kehtiv KTS § 41 lg 1 redaktsioon näeb ette, et kui nõude täitmine toimus samal päeval kui täitmisteate kättetoimetamine, loetakse täitmine toimunuks pärast täitmisteate kättetoimetamist ning võlgnik maksab menetluse alustamise tasu.

Kuni 31.12.2016 kehtinud redaktsioonis nägi sama sätte ette, et kui nõude täitmine toimus samal päeval kui täitmisteate kättetoimetamine, loetakse täitmine toimunuks pärast täitmisteate kättetoimetamist ning võlgnik maksab menetluse alustamise tasu ja poole menetluse põhitasust. Sarnaselt oli reguleeritud tasu võtmine ka juhul, kui nõue täideti täitemenetluses selleks ette nähtud vabatahtliku täitmise tähtaja jooksul. KTS § 32 lg 4 nägi ette, et kui täitedokument täidetakse enne vabatahtlikuks täitmiseks antud tähtaja möödumist, võib võlgnikult nõuda menetluse põhitasu üksnes pooles ulatuses seaduses ettenähtust.

Siinkohal tuleb selgitada, et nõude täitmine täitmisteate kättesaamise päeval on samaväärne nõude täitmisega täitemenetluses selleks ette nähtud vabatahtliku täitmise tähtaja jooksul.

01.01.2017 jõustunud sätete muudatusega kaotati mõlema sätte – nii KTS § 32 lg 4 kui ka § 41 lg 1 – puhul võlgniku kohustus tasuda pool menetluse põhitasust. Muudatus oli seotud asjaoluga, et sama KTS muutmise seadusega kehtestati kõrgemad täitemenetluse alustamise tasud, mis pidid katma täitemenetluse algatamisega seotud kulud ning kohtutäituri tasu juhul, kui võlgnik täidab sundtäitmiseks esitatud nõude vabatahtlikuks täitmiseks ette nähtud tähtaja jooksul.

09.04.2021 KTS-is tehtud muudatustega langetati taas täitemenetluse alustamise tasu määrasid. Seoses sellega näeb KTS § 32 lg 4 alates sellest ajast taas ette, et kui rahalise nõude täitmisel täidetakse täitedokument enne vabatahtlikuks täitmiseks antud tähtaja möödumist või sõlmib võlgnik enne nimetatud tähtaja möödumist sissenõudjaga maksegraafiku ja täidab nõuet maksegraafiku kohaselt kuni selle nõuetekohase täitmiseni, maksab võlgnik kohtutäituri põhitasu üksnes pooles ulatuses seaduses ettenähtust ning täitemenetluse alustamise tasu. Sama põhimõtet tulnuks kohaldada ka KTS § 41 lg 1 regulatsioonile, kuid vastav muudatus jäi tegemata.

Kõnesoleva eelnõuga see puudus kõrvaldatakse. Seaduse vastuvõtmise järel peab võlgnik taas tasuma täitemenetluse alustamise tasu ja menetluse põhitasu pooles ulatuses seaduses ettenähtust juhul, kui tema suhtes sundtäitmiseks esitatud nõue täidetakse samal päeval, kui täitmisteade kätte toimetatakse.

KTS-i § 41 lõikes 2 tehakse kaks muudatust. Esiteks, kui sissenõudja taotleb täitemenetluse lõpetamist enne nõude täielikku sissenõudmist kohtutäituri poolt ning kohtutäitur on juba teinud täitetoiminguid, tuleb sissenõudjal lisaks täitemenetluse alustamise tasule ja poolele menetluse põhitasust, arvestatuna sissenõudmata jäänud summalt, tasuda ka muud sissenõutavaks muutunud täitekulud. Puudub põhjus, miks peaksid sissenõudjapoolse menetluse lõpetamise korral jääma täitekulud kohtutäituri kanda.

Teise muudatusena kehtestatakse kaks erandit, mille kohaselt jäävad täitemenetluse lõpetamisel täitekulud ja tasud võlgniku kanda, kui sissenõudja annab nõusoleku täitemenetluse

lõpetamiseks täitemenetluse seadustiku § 16 lõike 3 alusel või esitab avalduse lapse elatise nõude menetluse lõpetamiseks.

TMS-i § 16 lõike 3 kohast sissenõudja teadet täitemenetluse lõpetamise soovi kohta ei loeta sissenõudja avalduseks täitemenetluse lõpetamiseks KTS § 41 lõike 2 mõttes. Kui sissenõudja soovib täitemenetlust lõpetada, kuid kohtutäitur jätkab täitemenetlust täitekulude sissenõudmiseks, nõutakse täitemenetluse kulud sisse tavakorras võlgniku pärandvarast. Pärijate selgumisel saab kohtutäitur esitada täitekulude nõude võlgniku pärijatele.

Lapse elatise sissenõudja on menetluses alati nõrgemas positsioonis ning selliste sissenõudjate jaoks on juba kehtestatud erikord, sealhulgas täitemenetluse kulude kandmise kohta. Näiteks ei nõuta elatise sissenõudjalt täitekulude ettemaksu (TMS-i § 40 lõige 2 punkt 3) ning hagi tagamise korras määratud elatise sissenõudmise eest maksab menetluse põhitasu võlgnik (KTS-i § 38 lõige 4). Seetõttu oleks lapse elatise sissenõudjalt tasude ja kulude maksmise nõudmine vastuolus kehtiva seaduse loogikaga ning ebaõiglane.

Viimase kõnealuse paragrahvi muudatusena täiendatakse KTS-i § 41 uue lõikega 4, mis reguleerib makstavate täitekulude ja tasude ulatust ning määrab nende kandmise kohustuse täitedokumendi tühistamise korral sissenõudjale. Eelnõu koostamise ajal kehtinud TMS-i §-st 42 järeldub, et täitedokumendi tühistamise riski kannab sissenõudja. KTS-is ei ole seni selgelt reguleeritud, millises ulatuses ja kellelt võib kohtutäitur täitemenetluse kulude kandmist täitedokumendi tühistamise korral nõuda.

Üldise täitemenetluse loogika järgi peaks need kulud jääma võlgniku kanda (kes saaks need hiljem sissenõudjalt tagasi nõuda), kuid täitedokumendi tühistamise korral ei ole see õiglane ega menetlusökoonoomne. Seetõttu nähakse uues lõikes 4 ette, et täitedokumendi tühistamise korral jäävad täitekulud (sh tasud) seaduses sätestatud ulatuses sissenõudja kanda. Eelnõu § 1 punkti 10 kohaselt tehakse vastavad täpsustused ka TMS-i §-s 42.

Eelnõu § 2 punktidega 31–32 muudetakse KTS-i § 41³. Muudatuse tagajärjel võimaldab KTS-i § 41² nõuda võlgnikult menetluse põhitasu kuni pooles ulatuses arvestatuna sissenõudmata jäänud summalt ka täitemenetluse lõpetamise korral TMS-i §-de 202 ja 207 alusel. Seega jääb KTS-i §-i 41³ üksnes keeld nõuda sellistel juhtudel aegumise kohaldamise avalduse läbivaatamise eest makstavat tasu.

Muudatus on vajalik õiguslõnga kõrvaldamiseks. 1. aprillil 2021 jõustunud KTS-i muudatusega kehtestati KTS-i §-d 41¹ ja 41² juhtudeks, kus kohtutäitur lõpetab täitemenetluse jõustunud kohtulahendiga tunnustatud nõude või muust täitedokumendist tuleneva nõude täitmise aegumise tõttu TMS-i § 48¹ alusel. Täitemenetluse lõpetamine TMS-i §-de 202 ja 207 sätete alusel jäeti uue regulatsiooni kohaldamisalast välja.

See välistus oli õige aegumise kohaldamise avalduse menetlemise tasu nõudmise puhul. TMS-i §-de 202 ja 207 alusel nõude sundtäitmise aegumise kohaldamine ei eelda võlgnikupoolset avalduse esitamist, vaid kohtutäitur lõpetab omal algatusel nõude menetluse täitmise tähtaja möödumisel.

Samas on ilmnenud vajadus selgemalt reguleerida täitemenetluse põhitasu nõude rahuldamist täitemenetluse lõpetamise korral TMS-i §-de 202 ja 207 alusel. Seda küsimust ei ole seaduses seni selgelt reguleeritud ning see lünk tekitab praktikas sageli ebaselgust ja vaidlusi võlgnike ning kohtutäituri vahel. Samuti ei ole kujunenud välja ühtset praktikat – osa kohtutäitureid

nõuab võlgnikelt aegumise avalduse läbivaatamise eest tasu, mõnikord nõutakse menetluse põhitasu täies ulatuses kuni tasu maksmise nõude aegumiseni jne.

Sellise ebamäärase olukorra lahendamiseks muudetakse KTS-i § 41³ kohaldamisala. Muudatusega sätestatakse KTS-is selge kord, mille kohaselt kohaldub KTS-i §-is 41² sätestatud menetluse põhitasu nõudmise kord absoluutselt igas olukorras, kus kohtutäitur lõpetab nõude menetluse sissenõude aegumise tõttu, sõltumata sellest, kas aegumist kohaldatakse TMS-i §-de 48¹, 202, 207 või mingi muu sätte alusel.

Täpsustus ei puuduta KTS-i §-s 41² sätestatud üldist tasu nõudmise korda: põhinõude osas täitemenetluse lõpetamisel nõude aegumise tõttu teeb kohtutäitur uue tasuotsuse, et nõuda võlgnikult menetluse põhitasu maksmist KTS-i § 41² lõikes 1 sätestatud ulatuses. Otsus edastatakse võlgnikule ning tasu nõude suhtes hakkab alates otsuse tegemisest kulgema uus aegumise tähtaeg.

KTS-i § 41³ täiendatakse uue lõikega 2, mis sätestab, et kui põhinõude aegumise kohaldamisel võlgnikult KTS §-i 41² alusel väljamõistetud menetluse põhitasu sissenõude aegumise tähtaeg möödub, lõpetab kohtutäitur omal algatusel täitemenetluse ka põhitasu nõude osas.

Muudatus tehakse õigusselguse huvides ning vaidluste ennetamiseks. Kohtutäituri tasu nõude otsus on formaalses mõttes muu täitedokument, mille aegumisele peaks kohalduma TMS-i § 48¹. Vaatamata sellele tuleb rõhutada, et TMS-i §-des 48¹, 50¹ ja 223¹ ja KTS-i §-des 41¹ ja 41² sätestatud kord ei kohaldu kohtutäituri tasu ja täitekulude väljamõistmise otsuste aegumisele. See ei oleks seaduse mõttega kooskõlas ning võib viia olukorrani, kus nõude aegumisel tekiks igakord uus põhitasu nõue vähendatud määras, s.o kuni 50% ulatuses (KTS-i § 41²). See oleks vastuolus nõude aegumise loogikaga⁷ ning täitekulude nõude aegumine veniks lõpmatult pikaks.

Eelkirjeldatud olukorra lahendamiseks täiendatakse KTS-i sättega, mis sisuliselt piirab KTS-i § 41² alusel tekkinud tasu sissenõudmist ühe aegumise tsükliga – 10 aastaga. Seejuures ei sõltu see asjaolu sellest, mis õiguslikul alusel tasu otsus tehakse, kas TMS-i §-de 48¹, 202, 207 või mingi muu sätte alusel – aegumise tähtaja möödumisel lõpetab kohtutäitur täitemenetluse omal algatusel ning uut põhitasu väljamõistmise otsust KTS-i § 41² alusel selles menetluses enam ei tehta.

Eelnõu § 2 punktiga 33 muudetakse KTS-i § 46¹. Edaspidi annab see sätte kohtutäiturile õiguse nõuda lisatasu lisaks vallasvara müügile ka varalise õiguse (nt väärtpaberi, osahingu osa, hooneühistu liikmesuse jms) müügi puhul, mis võib samuti nõuda kohtutäiturilt lisatööd. Sellest tulenevalt on õigustatud anda kohtutäiturile võimalus nõuda lisatasu maksmist ka võlgniku sellise vara müügi puhul.

Eelnõu § 2 punktiga 34 muudetakse KTS-i § 54. Muudatusega antakse koja aukohtule pandud ülesanne teostada haldusjärelvalvet koja põhikirja, organite otsuste ja koja kehtestatud hea ametitava täitmise üle koja ametikogu juhatasele.

Muudatusega saavutatakse koja organite ülesannete jaotuse parem tasakaal: edaspidi teostab haldusjärelvalvet iga üksikjuhtumi puhul ametikogu juhatus, kellel on ka pädevus hinnata rikkumise laadi ja olulisust. Vajaduse korral edastab ametikogu juhatus juhtumi arutamiseks aukohtule koos taotlusega algatada aukohtumenetlus.

⁷ Justiitsministeeriumi 09.06.2021 vastus nr 15-1/2414-2. [Justiits- ja Digiministeeriumi avalik dokumendiregister](#)

Selline ülesannete ümberjaotamine loob selgema tööjaotuse haldusjärelevalve ja distsiplinaarjärelevalve vahel.

Eelnõu § 2 punktiga 35 muudetakse KTS-i § 55. Tulenevalt KTS-i § 54 lõikest 1 teostavad haldusjärelevalvet kohtutäituri tegevuse üle Justiits- ja Digiministeerium ning koja ametikogu juhatus. Mõlema haldusjärelevalvet teostava organi pädevused on formaalselt samad, kuid kojal puudub oluline mõjutusvahend – ettekirjutuse tegemise võimalus.

Olukorras, kus ametikogu juhatus avastab järelevalvemenetluse käigus rikkumisi või puudusi, saab see organ hetkel üksnes taotleda koja aukohtult aukohtumenetluse läbiviimist. Järelevalve selline korraldus ei ole praktikas piisavalt efektiivne, eriti juhtudel, kus järelevalve käigus ilmnenud rikkumisele oleks otstarbekas reageerida kiiresti ja tulemuslikult.

Olukorra lahendamiseks nähakse eelnõukohase seadusega ette, et koja ametikogu juhatusel on edaspidi õigus teha kohtutäiturile ettekirjutusi kohtutäiturimäärustiku § 69 alusel ja seal sätestatud korras. Seejuures kehtib piirang, et ettekirjutuses ei tohi anda kohtutäiturile juhiseid õiguse rakendamise või tõlgendamise kohta täitetoimingute tegemisel.

Juhul kui kohtutäitur jätab järelevalvematerjalide alusel tehtud ettekirjutuse täitmata või ei täida seda nõuetekohaselt, võib see olla aluseks aukohtumenetluse algatamisele kohtutäituri suhtes.

Eelnõu § 2 punktiga 36 muudetakse KTS-i § 56 sõnastust. Muudatusega lisatakse paragrahvis esitatud kohtutäituri distsiplinaarsüütegude loetellu uus, kolmas punkt, mille kohaselt käsitatakse kohtutäituri distsiplinaarsüüteona kohustavast kohtulahendist tuleneva kohtu korralduse või menetluslase juhise süülist täitmata jätmist või mittenõuetekohast täitmist.

Justiits- ja Digiministeeriumi haldusjärelevalve käigus on aastate jooksul ilmnenud üksikjuhtumeid, kus kohtutäiturid on eiranud kohtulahenditest tulenevaid kohustusi ja juhiseid täitemenetluse edasise läbiviimise kohta. Eelnõu autorite hinnangul on tegemist olulise rikkumisega, mis muu hulgas vähendab usaldust kohtutäituri ameti ja kogu täitesüsteemi vastu laiemalt.

Juhtudel, kus menetlusosaline saab just kohtumenetluses kaitsta või taastada oma rikutud õigusi, on kohtulahendi eiramisega lõppenud ametialastel rikkumistel eriti suur kaal. Tuleb küll tunnistada, et sellised juhtumid on harvad, ent vaatamata sellele on eelnõu koostajad seisukohal, et need väärivad distsiplinaarmenetluse raames uurimist.

Siinkohal on oluline rõhutada, et distsiplinaarmenetluse algatamine on selle läbiviija sisuline kaalutusotsus. Distsiplinaarmenetluse algatamiseks ei piisa pelgalt menetlusosalise kaebusest, mis tugineb veendumusele, et kohtutäitur ei täitnud kohtulahendit viisil, mis oli kaebaja arvates ootuspärane. Rikkumine peab olema objektiivselt hinnatav ning menetluse aluseks olev teave peab selgelt viitama sellele, et kohtutäitur jättis kohtulahendi täitmata või ei täitnud seda nõuetekohaselt.

Rikkumise hindamisel langeb rõhuasetus sellele, kas kohtutäitur jättis süüliselt täitmata kohtu konkreetse korralduse, mille eesmärk oli lahendada konkreetne õigusvaidlus või eluline olukord. Näitena võib tuua olukorra, kus võlgnik vaidlustab täitemenetluses sissetuleku arestimise ulatuse, kohus annab kohtutäiturile selgesõnalise juhise aresti muuta, kuid kohtutäitur jätab selle toimingute tegemata. Teise näitena võib tuua olukorra, kus kohus tühistab

kohtutäituri varasema otsuse ja annab selge juhise kaebuse asjaolusid uuesti hinnata, kuid kohtutäitur eirab seda korraldust kaebuse uuel läbivaatamisel.

Eelnõu § 2 punktiga 37 muudetakse KTS-i § 57. Tegemist on tehnilise muudatusega.

Eelnõu § 2 punktiga 38 muudetakse KTS-i § 60. Muudatusega antakse kohtutäituritele võimalus taotleda distsiplinaarmenetluses karistusena määratud rahatrahvi tasumist osade kaupa kuni ühe aasta jooksul.

Muudatuse eesmärk on võimaldada kohtutäiturile rahatrahvi tasumisel sarnast paindlikkust, nagu on juba ette nähtud notarite puhul. Muudatuse tegemisel on eeskujuks võetud notari distsiplinaarvastutuse seaduse § 9 lõige 3, mis võimaldab rahatrahvi tasumist osamaksetena määratud aja jooksul.

Selline lähenemisviis võimaldab paremini arvestada distsiplinaarkorras karistatud isiku rahalist olukorda ning vältida kohtutäituri ametikohustuste täitmise või büroo igapäevase toimimise takistamist ühekordse suurema makse tegemise tõttu.

Eelnõu § 2 punktidega 39-40 muudetakse KTS-i § 78.

Paragrahvi punktist 12 jäetakse välja viide pankrotihalduritele. Tegemist on tehnilise muudatusega. Kehiv KTS-i § 78 punkt 12 sätestab, et koja ülesannete hulka kuulub Justiits- ja Digiministeeriumi abistamine kohtutäiturite ja pankrotihaldurite üle haldusjärelevalve teostamisel.

Alates 1. jaanuarist 2022 ei teosta Justiits- ja Digiministeerium enam haldusjärelevalvet pankrotihaldurite üle. Sellest tulenevalt puudub kojal edaspidi ülesanne abistada Justiits- ja Digiministeeriumi pankrotihaldurite üle haldusjärelevalve teostamisel. Õigusnormi sõnastust muudetakse vastavalt.

Lisaks muudetakse paragrahvi punkti 16, mille kohaselt kuulub koja ülesannete hulka täitmisregistrist andmete väljastamine selleks õigustatud isikutele. Selline kohustus lasus kojal ajal, mil koda oli täitemenetluse seadustikust tulenevalt täitemenetlusregistri vastutav töötleja kuni 31.12.2023.

Alates 01.01.2024 võttis täimenetluse andmete väljastamise ja avalikustamise ülesande kojalalt üle riiklik täitmisregister. Täitmisregistri andmetöötluse ja andmete väljastamise kord sätestatakse täitmisregistri põhimääruses.

Täitmisregistrisse siiski kõiki andmeid ei koondata ning koja peetav infosüsteem jätkab täitmisregistri kõrval õigustatud isikutele selliste andmete väljastamist, mida ei ole võimalik saada kätte täitmisregistri kaudu. Ei ole välistatud, et mõni andmepäring eeldab selliste andmete väljastamist, mis on korraga kantud nii täitmisregistrisse kui koja infosüsteemi. Sellisel juhul on menetluslikult otstarbekas väljastada andmeid ühest allikast. Näiteks reguleerivad sarnast olukorda kohtutäiturimäärustiku §-d 60¹-60⁴.

Eeltoodust tulenevalt tuleb TMS § 78 punkti 16 sõnastada ning sätestada, et koja ülesannete hulka kuulub selliste andmete väljastamine koja infosüsteemist selleks õigustatud isikutele, mida täitmisregistrist ei väljastata. Koja infosüsteemi põhimääruses on kehtestatud infosüsteemi pidamise kord, sealhulgas andmetele juurdepääsu ja andmete väljastamise kord.

3.3. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja täitemenetluse seadustiku rakendamise seaduse muutmine

Eelnõu §-ga 3 muudetakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja täitemenetluse seadustiku rakendamise seadust.

Eelnõu § 3 punktiga 1 täiendatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja täitemenetluse seadustiku rakendamise seaduse (TSMSRS) paragrahvi 2⁶ lõikega 3.

Muudatuse eesmärk on täpsustada, et juhul kui sundtäitmisele esitatakse sellised kohtulahendid ja kokkulepped lapsega suhtlemise korraldamise kohta, mille lahendamise avaldus esitati kohtule enne 2022. aasta 1. septembrit, mistõttu lahendas kohus need enne seda kuupäeva kehtinud tsiviilkohtumenetluse seadustiku sätete alusel, tuleb selliste täitedokumentide sundtäitmisel sunnivahendite rakendamisele kohaldada kehtivat TMS-i redaktsiooni.

Sätte täiendamise vajadus tuleneb kohtupraktikast, milles tõlgendati TSMSRS-i § 2⁵ lõiget 2 ekslikult, leides, et nimetatud säte reguleerib ka täitemenetluses lubatud sunnimeetmete kohaldamist. Sellest järeldusest lähtuvalt jätsid kohtud osa kohtutäiturite avaldustest trahvi määramiseks rahuldamata, viidates TSMSRS-i § 2⁵ lõikele 2. Tekkis olukord, kus kohtutäiturid olid justkui sunnitud kohaldama kuni 1. septembrini 2022 kehtinud sunnivahendit (sunniraha), kuigi seadusandja oli tunnistanud selle ebaefektiivseks ning asendanud trahvi ja arestiga.

Tegelikult reguleerib TSMSRS-i § 2⁵ lõige 2 üksnes täitedokumendi sundtäitmisele võtmise (täidetavuse) eeldusi, mitte aga täitemenetluse läbiviimist ega täitemeetmete rakendamist. Kuna väljakujunenud kohtupraktika on vastuolus seadusandja tegeliku tahtega, täiendatakse õigusselguse huvides TSMSRS-i § 2⁶ lõikega 3, mis sätestab, et ka TSMSRS-i § 2⁵ lõikes 1 nimetatud kohtulahendite ja kokkulepete sundtäitmisel tuleb kohaldada kehtivat TMS-i redaktsiooni.

Seega kehtestatakse üheselt mõistetav põhimõte, et ka kõigis eelnõu seadusena jõustumise ajaks lapsega suhtlemise korraldamise asjades pooleliolevates täitemenetlustes hakatakse alates 1. septembrist 2022 rakendama uusi sunnivahendeid – kohtulikku trahvi ning vajaduse korral ka aresti.

3.4. Eelnõu põhiseaduspärasuse analüüs

Eelnõu on kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseadusega. Eelnõu eesmärk on parandada täitemenetluse toimivust, õigusselgust ja ökonoomiat ning tagada kohtutäituri ametitegevuse jätkusuutlikkus, mis omakorda toetab PS-i §-dest 14, 15 ja 32 tulenevat riigi kohustust tagada isikute põhiõiguste tõhus kaitse.

Õigusselguse ja õiguskindluse põhimõte. Eelnõu üks keskseid eesmärke on kaotada täitemenetluse läbiviimise ja täitekulude sissenõudmise praktikas ilmnunud õiguslik ebaselgus. Seletuskirjas kirjeldatud probleemid – ebaühtlane kaebemenetluse praktika, ebamäärane tõendamiskoormuse jaotus, selgusetus täitekulude kandmises pankrotimenetluses, sundtäitmisega ühinemisel, täitedokumendi tühistamisel, aegumise korral või täitemenetluse peatamisel – on otseselt seotud õiguskindluse puudumisega. Kavandatavad muudatused täpsustavad menetlusreegleid, kehtestavad selgemad tähtajad, vorminõuded ja otsustusloogika ning vähendavad normide tõlgendamisruumi. See võimaldab menetlusosalistel ja kohtutäituritel oma õigusi ja kohustusi paremini ette näha ning vähendab vajadust pöörduda

õiguskaitse saamiseks kohtu poole. Selline lähenemisviis on kooskõlas põhiseadusliku õigusselguse nõudega.

Õiguspärase ootuse põhimõte. Menetlusosaliste jaoks täitemenetluse olemus ega vastutuse põhimõtteline jaotus ei muutu. Võlgnike jaoks on täitekulude kandmise kohustus õiguses juba kehtestatud ning muudatused pigem selgitavad selle kohaldamise piire. Sissenõudjate jaoks jääb kehtima põhimõte, et pankrotimenetluses ja täitemenetluses sõltub nõuete rahuldamine seaduses sätestatud järjekorrast ja vara olemasolust. Ka kohtutäiturite jaoks ei kehtestata uusi ootamatuid kohustusi, vaid täpsustatakse tasu sissenõudmise aluseid, lähtudes senisest praktikast ja Riigikohtu suunistest. Seega ei riku eelnõu õiguspärase ootuse põhimõtet.

Proportsionaalsuse põhimõte. Eelnõus sisalduvad meetmed on sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Need on sobivad, kuna aitavad saavutada eesmärki tagada toimiv ja jätkusuutlik täitesüsteem. Need on vajalikud, sest senine regulatsioon ja üksnes kohtupraktikale tuginemine ei ole suutnud kõrvaldada ilmnenu ebaselgust ega vähendada vaidlusi. Meetmete mõõdukus väljendub eelkõige täitekulude sissenõudmise piirangutes, proportsionaalses jaotuses ning menetluslike tagatiste säilitamises. Muudatused ei lähe täitemenetluse tõhusaks toimimiseks vajalikust kaugemale.

Põhiõigus tõhusale õiguskaitsele (PS § 15). Kaebemenetluse korrastamine – sh vaikimisi kohalduva kirjaliku menetluse kehtestamine, vormi- ja sisunõuete täpsustamine ning puuduste kõrvaldamise selge reguleerimine – ei piira isikute õigust vaidlustada kohtutäituri tegevust, vaid muudab selle õiguse kasutamise efektiivsemaks. Menetluse kiirenemine ja selgem struktuur toetavad tegelikku juurdepääsu õiguskaitsele, vältides olukordi, kus õigusselguse saabumine venib üksnes menetlusvormi tõttu. Seega tugevdavad muudatused PS-i §-st 15 tuleneva põhiõiguse sisulist kaitset.

Omandipõhiõigus (PS § 32). Eelnõu puudutab omandipõhiõigust eeskätt võlgnike ja sissenõudjate vaatenurgast, reguleerides täitekulude kandmist ja raha jaotamist piiratud ressursside tingimustes. Muudatustega ei kehtestata uusi rahalisi kohustusi ega suurendata nõuete kogumahtu, vaid täpsustatakse kehtivate kohustuste täitmise korda ja järjekorda. Täitekulude katmine võlgniku vara arvelt ka erijuhtudel on kooskõlas täitemenetluse üldpõhimõttega, mille kohaselt kannab menetluse kulud üldjuhul võlgnik. Samal ajal on mitmel juhul ette nähtud selged piirangud ja maksimummäärad, mis välistavad ebamõistliku koormuse. Sissenõudjate jaoks tähendab võimalik mõju peamiselt pankrotivara või müügitulemi ümberjaotamist seaduses sätestatud järjekorra alusel, mida ei saa pidada intensiivseks omandipõhiõiguse riiveks. Seega on omandipõhiõiguse riived mõõdukad ja põhiseaduspärased.

Ettevõtlusvabadus ja avaliku ülesande täitmine (PS § 31 koostoimes PS §-dega 14 ja 32). Kohtutäituri ametitegevus on avalik-õiguslik ülesanne, mis eeldab mõistlikku ja prognoositavat finantseerimist. Täitekulude ja menetluse põhitasu sissenõudmise selgem reguleerimine väldib olukordi, kus kohtutäitur kannab ebaproportsionaalselt menetlusosaliste maksejõuetuse riski või neid riske, mida tema ei suuda menetluslikult juhtida. See toetab ka riigi kohustust tagada toimiv täitesüsteem, mis kaitseb tõhusalt võlausaldajate õigusi ja hoiab ära omavolilise õigusemõistmise.

Õigus teabele (PS § 44). Eelnõuga piiratakse isiku õigust saada teavet tema kohta kogutud andmete töötlemise kohta. Piirang teenib legitiimset eesmärki tagada täitemenetluse tõhusus ja vältida olukordi, kus võlgnik saab enne täitemenetluse ametlikku algust teadlikuks menetlusest ning astub samme selle takistamiseks, näiteks varjab vara või hoidub täitmisteate kättesaamisest. Piirang on ajaliselt piiratud ja ei välista andmesubjekti õigust teabele, vaid

lõkkab selle edasi. Samuti tuleneb piirangu kohaldamise võimalus selgelt seadusest ning kohtutäituril lasub kohustus hinnata selle kohaldamise vajadust igal üksikjuhul. Seetõttu on riive proportsionaalne ja puudub vastuolu põhiseadusega.

Kokkuvõttes on eelnõus kavandatud muudatused põhiseaduspäraseks. Need suurendavad õigusselgust ja lisavad õiguskindlust, tagavad menetlusosaliste õiguste tasakaalustatud kaitse ning on proportsionaalsed taotletavate eesmärkidega. Muudatused ei too kaasa ebamõistlikku põhiõiguste riivet, vaid vastupidi – aitavad vähendada õiguslikku ebakindlust ja vaidlusi, parandades täitemenetluse efektiivsust ja usaldusväärsust tervikuna. Väheneb võlgnike ja sissenõudjate halduskoormus, eelkõige kohtutäituri tegevuse peale esitatava kaebuse menetluses tehtavate muudatuste tõttu.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõuga ei võeta kasutusele uusi termineid.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõul ei ole puutumust Euroopa Liidu õigusega.

6. Seaduse mõjud⁸

Eelnõuga planeeritakse teha neli suuremat sisulist muudatust:

1. kohtutäituri tegevuse või tegevusetuse peale esitatud kaebuste menetlemise korra muutmine;
2. uute reeglite kehtestamine täitemenetluse läbiviimiseks pärast võlgniku surma;
3. täitemenetluse kulude kandmise korra täpsustamine erijuhtumite puhul;
4. täitemenetluse võlgniku ajutine juurdepääsu piiramine teabele.

6.1. Kavandatav muudatus: kohtutäituri tegevuse või tegevusetuse peale esitatud kaebuse menetlemise korra muutmine

Muudatusega kaasnev mõju: majanduslik mõju (mõju töö- ja halduskoormusele)

Muudatusest mõjutatud sihtrühmad:

- 1) kohtutäituriid – 35;
- 2) täitemenetluse osalised – 100 000⁹ isiku.

Sihtrühmadele avalduva mõju kirjeldus ning järelendus mõju olulisuse kohta

6.1.1. Mõju kohtutäituritele – muudatus avaldab valdavalt positiivset mõju, eelkõige töökoormuse ning menetluse tõhususe aspektist. Muudatuse tulemusel ei ole kohtutäituriid edaspidi kohustatud igal juhul korraldama kaebuse suulist menetlemist, mis võimaldab neil asuda viivitamata koostama kirjalikku otsust kaebuse kohta. Osa menetlusosalistest võib soovida ka kaebuse suulist läbivaatamist kohtutäituri büroos. Senist praktikat arvestades esineb selliseid juhtumeid siiski vaid üksikute kaebuste puhul. See vähendab menetlusega seotud

⁸ Eelnõus pakutavate muudatuste mõju on varem hinnatud täitemenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsuses (<https://eelroud.valitsus.ee/main/mount/docList/107e2a05-78b8-4a91-8b6c-41c6fe2e3990>) ja kohtutäituri seaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsuses (<https://eelroud.valitsus.ee/main/mount/docList/9481be7e-a953-4b6f-9b1a-c5bca04d961b>).

⁹ Eelnõu mõju analüüsis on täitemenetluse osaliste sihtrühmana läbivalt käsitatud käimasolevate täitemenetluste võlgnikke ja sissenõudjaid. Nii võlgnike kui ka sissenõudjate hulgas on nii füüsilisi kui ka juriidilisi isikuid.

ajakulu ning aitab kaasa kohtutäiturite tööaja ratsionaalsemale kasutamisele. Lisaks antakse kohtutäituritele kirjaliku otsuse tegemiseks juurde viis päeva ning kehtestatakse kümnepäevane tähtaeg tõendite kogumiseks, mis jaotab menetluskoormuse senisest ühtlasemalt ja vähendab ajasurvest tulenevat õiguste rikkumise riski.

Täpsemad menetlusreeglid suurendavad õigusselgust kaebemenetluse läbiviimisel ning vähendavad vajadust õigusnormide tõlgendamise järele. Olulise muudatusena nähakse ette võimalus jätta korduvad samasisulised kaebused läbi vaatamata, mis lahendab praktikas esinenud probleemi ja hoiab ära põhjendamatu töökoormuse tekkimise. Uus norm aitab vältida näiteks neid olukordi, kus võlgnik esitab igakordse sissetulekust kinnipidamise korral kaebuse sissetuleku aresti ulatuse kohta, selle asemel et pöörduda kohtusse.

Samuti aitab tõendamiskoormuse selgem jaotus kaebaja ja menetleja vahel täpsustada menetlusosaliste rolle ning muuta kaebemenetlus läbipaistvamaks. Arvestades täitemenetluse formaalset iseloomu, toetab detailsem regulatsioon menetluse sujuvat ja ühtlasemat läbiviimist. Kaebuste sisu muutub edaspidi menetleja jaoks selgemaks, mis omakorda mõjutab positiivselt kaebuste kohta tehtavate otsuste kvaliteeti ja nende tegemise kiirust.

Selle muudatusega ei kaasne kohtutäituritele töökoormuse kasvu, kuna kohtupraktika ja kehtivad TMS-i normid kohustavad kohtutäiturit juba praegu koguma täitemenetluses tähtsust omavat teavet omal algatusel, sealhulgas kohtutäituri tegevuse suhtes lahkavuste tekkimisel.

6.1.2. Mõju täitemenetluse osalistele – täitemenetluse osaliste jaoks tähendab kaebemenetluse korra muutmine eeskätt vaidluste kiiremat lahendamist ja õigusselguse varasemat saabumist. Suulise menetlemise kohustuse kaotamine ning kaebemenetluse üldine lühenemine kiirendavad otsuse tegemist, võimaldades menetlusosalistel kiiremini selgusele jõuda, kas vaidlus laheneb kohtutäituri menetluses või on vajalik pöörduda kohtu poole. See soodustab õigusrahu saavutamist ning vähendab menetlusega kaasnevat ebakindlust. Täpsem regulatsioon muudab kohtutäituri menetluslikud otsused ja nõuded menetlusosalistele paremini etteaimatavaks ning selgitab ühtlasi menetlusreeglite rikkumise tagajärgi.

Kaebajale, sealhulgas võlgnikule pandud tõendamiskoormus ja tähtajad ei ole ebanõistlikult koormavad ning on proportsionaalsed menetluse eesmärgiga. Kuigi see ei ole seni olnud selgelt reguleeritud, on ka varem eeldatud, et kaebuse esitaja toetab oma seisukohti asjakohaste tõenditega. Seega ei muuda uute normide kehtestamine kaebuse esitamist sisuliselt keerulisemaks. Samas ei jäta uus regulatsioon enam ruumi ühe- või kahelauseliste kaebustele, mille puhul pidid nii kohtutäitur kui ka kaebaja ise tegema märkimisväärsed jõupingutusi, et selgitada välja kaebuse eesmärk, taust ja asjakohased tõendid. Edaspidi suunatakse nendele tegevustele varem kulunud ressurss vahetult kaebuse lahendamisele, mis kiirendab menetlust menetlusosalise huvides.

6.1.3. Mõju halduskoormusele - kohtutäituri tegevusele esitatava kaebuse uue menetluskorra kehtestamine võib tõsta nii sissenõudja kui ka võlgniku halduskoormust, kuna kaebus peab sisaldama selgelt sõnastatud nõudeid ja põhjendusi. See võib nõuda põhjalikumat ettevalmistust. Kaebuse puuduste kõrvaldamiseks võib olla vajalik täiendavate dokumentide või andmete esitamine. See suurendab esialgset panust kaebemenetluse algatamisse. Halduskoormuse võimalik kasv ei pruugi siiski praktikas realiseeruda, kuna ka praegu esitavad menetlusosalised põhjendatud kaebusi ning lisavad asja lahendamiseks vajalikud tõendid.

Samas toob kaebuse menetlemise uus kord kaasa ka halduskoormuse vähenemise. Paremini sisustatud ja tõendatud kaebuse alusel tehtava kohtutäituri otsuse kvaliteet paraneb ning väheneb vajadus otsuse edasikaebamiseks kohtusse. Lisaks ei eeldata menetlusosalistelt enam üldjuhul ilmumist kaebuse läbivaatamisele kohtutäituri büroosse, välja arvatud juhul, kui nad ise avaldavad selleks soovi. Samuti lüheneb kaebuse kohta otsuse tegemise aeg.

6.1.4. Kokkuvõttes avaldab kavandatav muudatus kõigile sihtrühmadele üldiselt positiivset mõju. Muudatus toetab sujuvat ja kiiremat vaidluste lahendamist täitemenetluses. Muudatuste tulemusel kaebused muutuvad menetluse vaatest selgemaks ja arusaadavamaks ning toetatud asjakohaste tõenditega, mis võimaldab kaebust menetleda kiiremini ja teha selle kohta igakülgset põhjendatud otsuse. Otsuste tegemise kiirenemine ja nende kvaliteedi paranemine on tegurid, mis toetavad kaebaja huvide tõhusamat kaitset.

6.2. Kavandatav muudatus: uute reeglite kehtestamine täitemenetluse läbiviimiseks pärast võlgniku surma

Muudatusega kaasnev mõju: majanduslik mõju (mõju töö- ja halduskoormusele)

Muudatusest mõjutatud sihtrühmad:

- 1) kohtutäiturid – 35;
- 2) täitemenetluse osalised – ligikaudu üle 100 000 isiku.

Sihtrühmale avalduva mõju kirjeldus ning järeldus mõju olulisuse kohta

6.2.1. Mõju kohtutäiturile – kohtutäitur peab haldama kõiki oma täitemenetlusi ja kavandatav muudatus võimaldaks täituril korrastada ja lihtsustada tema menetluses olevate toimikute haldamist ning vältida täitemenetluste põhjendamatut peatumist teadmata ajaks. Muudatus võib suurendada täituri töökoormust sissenõudjale asjaolude selgitamise ja täitemenetluse osalise lõpetamise tõttu, kuid täituri koormus suureneks pigem mõõdukalt, aga mitte märgatavalt. Eeltoodust lähtudes avaldab muudatus sihtrühmale pigem positiivset mõju.

6.2.2. Mõju võlgnikele / võlgnike pärijatele – negatiivne mõju võlgnikule või võlgnikupärijale täitemenetluse jätkamise, peatamise ja lõpetamise korral võlgniku surma tõttu puudub.

Kavandatav muudatus kehtestab täitemenetluse jätkamise osas selged tähtajad olukorras, kus võlgnik on surnud ning pärimismenetlust ei ole algatatud. Kehtiv õigus otsest tähtaega pärimismenetluse algatamiseks ei sätesta. Praktikast on see võimaldanud pärijatel jätta otsustamine pikaks ajaks määramatusse seisu, mis omakorda on toonud kaasa täitemenetluste seiskumise.

Muudatuse kohaselt tekivad pärast võlgniku surma konkreetsed ajaraamid, mille jooksul sissenõudja saab otsustada pärimismenetluse algatamise üle ning mille möödumisel võib kohtutäitur täitemenetluse lõpetada. See võib kaasa tuua olukorra, kus pärimismenetlus algatatakse varasemalt kui kehtiva praktika kohaselt.

Pärijate jaoks võib suurenedas ajasurve pärimisasja lahendamiseks. Kui sissenõudja algatab pärimismenetluse või annab märku soovist täitemenetlust jätkata, peavad potentsiaalsed pärijad tegema kiiremini otsuse pärandi vastuvõtmise või sellest loobumise kohta. Seega väheneb võimalus hoida pärimisasja pikalt passiivses seisus.

Teiseks võib varasem pärimismenetluse algatamine kaasa tuua kiirema selguse pärandvara koosseisu ja kohustuste ulatuse osas. See võib olla pärijate jaoks ka positiivne, kuna väldib pikaajalist õiguslikku ebamäärasust ning võimaldab kiiremini hinnata, kas pärand on majanduslikult mõistlik vastu võtta. Samuti jäävad pärijatele alles kõik pärimisseadusest tulenevad õiguskaitsevahendid, sealhulgas õigus pärandist loobuda ning õigus nõuda pärandvara inventuuri läbiviimist.

Muudatuse mõju pärijatele on kokkuvõtvalt väike kuni mõõdukas. Muudatus ei loo pärijatele uusi materiaaõiguslikke kohustusi ega laienda nende vastutust pärandaja võlgade eest. Samuti ei kitsenda see pärijate õigust pärandist loobuda ega kasutada pärandvara inventuuri mehhanismi.

6.2.3. Mõju sissenõudjatele – juhul kui täitemenetlus lõpetatakse võlgniku surma korral sissenõudja tahteavalduse alusel, on tegemist sissenõudja enda nõude käsutamisega ning sellisel juhul ei avalda muudatus sissenõudjale negatiivset mõju. Juhul kui täitemenetlus lõpetatakse sissenõudja passiivsuse tõttu, s.o juhul kui sissenõudja ei vasta kohtutäituri teavitusele või ei algata kolme kuu jooksul alates teavitamisest pärimismenetlust, on menetluse lõpetamine tingitud sissenõudja enda tegevusetusest, mida tal on võimalik vältida pärimismenetluse algatamise kaudu.

Arvestades, et sissenõudjal säilib igal juhul õigus pöörduda TMS-i § 49 lõike 2 alusel uuesti kohtutäituri poole täitemenetluse alustamiseks, kui täitedokumendist tulenev nõue on tegelikult täitmata, ei ole sissenõudja õigused ega huvid olulisel määral riivatud. Eeltoodust tulenevalt on kavandatava muudatuse mõju sissenõudjale väike.

6.2.4. Mõju halduskoormusele - muudatus võib suurendada sissenõudja halduskoormust, kuna temalt eeldatakse suuremat aktiivsust täitemenetluse jätkamisel pärast võlgniku surma. Kui sissenõudja peab täitemenetluse jätkamist perspektiivikaks, tuleb tal edaspidi näidata suuremat valmisolekut võlgniku pärimismenetluse algatamiseks. Selleks tuleb pöörduda notari poole ja tasuda riigilõiv.

Samas ei pruugi halduskoormuse kasv praktikas ilmtingimata aset leida, kuna pärimismenetluse algatamine ei muutu sissenõudja jaoks kohustuslikuks. Kui sissenõudja ei pea nõude sundtäitmise jätkamist perspektiivikaks, võib ta anda kohtutäiturile nõusoleku täitemenetluse lõpetamiseks. Samuti ei suurene sissenõudja halduskoormus juhul, kui pärimismenetluse algatavad võlgniku pärijad.

Muudatus võib suurendada ka võlgniku pärijate halduskoormust, kuna pärimismenetluse algatamisega võib kaasneda vajadus suhelda pärimismenetluse läbiviija või pärandvara inventuuri tegijaga. Võlgniku surma järel võivad rakenduda konkreetsed tähtajad, mille jooksul tuleb otsustada pärandi vastuvõtmise või sellest loobumise üle. See võib eeldada pärijatelt kiiremat otsustamist ja teabe kogumist pärandvara kohta.

Uus kord võib samas vähendada võlgniku pärijate halduskoormust. Varasem menetluslik selgus aitab vältida olukordi, kus pärijad teevad otsuseid teadmatuses. See võib kokku hoida nii aega kui ka kulusid, mis muidu kaasneksid hilisemate vaidluste või vastutuse ulatuse selgitamisega. Kiirem menetluslik lahendus võib piirata võimalike kulude kasvu ja vähendada pärandvara väärtuse vähenemise riski.

6.2.5. Kokkuvõtvalt on kavandatud muudatuse mõju sõltuvalt sihtrühmast kas positiivne või puudub. Täitemenetlus muutub võlanõude täitmise aspektist tänu sellele kiiremaks,

efektiivsemaks ja ökonoomsemaks, mis avaldab positiivset mõju kohtutäituritele ja sissenõudjatele. Samuti ei kaasne muudatusega otsest negatiivset mõju võlgniku õigusjärglasele. Muudatus võib küll kaasa tuua pärimismenetluse varasema algatamise ning vähendada ajapikendust otsuse tegemiseks, kuid ei halvenda pärijate õiguslikku seisundit ega suurenda nende vastutust. Pärijate vastutus pärandaja võlgade eest jääb endiselt piiratud pärandvara väärtusega ning sõltub pärandi vastuvõtmisest. Samuti ei mõjuta muudatus pärijate õigust otsustada, kas nad pärandi vastu võtavad või sellest loobuvad.

6.3. Kavandatav muudatus: täitemenetluse kulude kandmise korra täpsustamine erijuhtumite puhul

Muudatusega kaasnev mõju: majanduslik mõju (mõju töö- ja halduskoormusele, kuludele ja tuludele)

Muudatusest mõjutatud sihtrühmad:

- 1) kohtutäiturid – 35;
- 2) täitemenetluse osalised – ligikaudu üle 100 000 isiku;
- 3) pankrotihaldurid – 59.

Sihtrühmale avalduva mõju kirjeldus ning järeldus mõju olulisuse kohta

6.3.1. Mõju kohtutäituritele – muudatused vähendavad süsteemset riski, et kohtutäitur jääb tehtud toimingute eest tasust ilma, ning tugevdavad kohtutäituri ametitegevuse tasulisuse põhimõtte tegelikku toimimist. Täitekulude ja põhitasu sissenõudmise selgem reguleerimine erinevates olukordades – sealhulgas pankrotimenetluses, sundtäitmise ühinemisel, täitemenetluse peatamisel, nõude varasemal lõppemisel ning avalik-õiguslike ja karistusõiguslike nõuete aegumisel – loob kohtutäituritele suurema õiguskindluse tasu laekumise suhtes. See omakorda toetab ametitegevuse jätkusuutlikkust ning vähendab vajadust kulukate ja ajamahukate õigusvaidluste järele nt pankrotihaldurite või menetlusosalistega.

Kuigi mõnes üksikus aspektis võib töökoormus mõõdukalt suureneeda (nt nõudeavalduste esitamise sagenemise tõttu), tasakaalustub see vaidluste vähenemise ja menetlusliku selguse suurenemisega. Kavandatavate muudatuste koondmõju kohtutäituritele on selgelt positiivne. Muudatused parandavad kohtutäiturite töökorraldust, finantsstabiilsust ja menetluslikku positsiooni täitemenetluses.

6.3.2. Mõju võlgnikele – võlgnike jaoks on muudatuste koondmõju valdavalt neutraalne kuni mõõdukalt positiivne. Muudatused ei suurenda võlgniku rahalisi kohustusi ebamõistlikult, vaid selgitavad ja ühtlustavad olukordi, kus täitekulud jäävad võlgniku kanda ka maksejõuetuse, täitemenetluse peatamise või nõude lõppemise korral. Enamasti ei too muudatused kaasa rahalist lisakoormust, vaid muudavad pankrotivara või täitemenetluses laekuva raha jaotust, suurendades samal ajal õigusselgust ja etteaimatavust.

Mitmel muudatusel on ka võlgniku huve toetav toime, näiteks juhtudel, kus täitekulude katmisega vara müügist välditakse täitemenetluste edasist jätkumist ja lisakulude tekkimist. Täitekulude maksimummäärade fikseerimine ja aegumist reguleerivate sätete ühtlustamine vähendavad samuti võlgniku õiguslikku ebakindlust. Seetõttu võib muudatuste mõju võlgnikele pidada pigem väikeseks ja mõõdukalt positiivseks. Lapse elatise sundtäitmise menetluse alustamise tasu langetamine parandab elatise võlgniku võimekust tasuda elatist vabatahtlikult ka täitemenetluse ajal.

6.3.3. Mõju sissenõudjatele – sissenõudjatele avaldavad muudatused mõju peamiselt pankrotivara ja täitemenetluses laekuva raha jaotuse tasandil. Täitekulude suurem või selgem arvestamine võib mõningatel juhtudel vähendada sissenõudjale jaotatavat summat, kuid tegemist on üldjuhul väikese mõjuga, mis ei muuda sissenõudjate käitumismustreid ega nõua kohanemismeetmeid.

Sissenõudjate positsioon täitemenetluses jääb üldjoontes samaväärseks ning muudatused ei halvenda nende õiguste järjekorda ega sisulist võimalust nõuet maksma panna. Vastupidi, mitmed muudatused toetavad võlausaldajate võrdset kohtlemist ning välistavad olukordi, kus ühe sissenõudja tegevus (nt menetluse põhjendamatu peatamine) kahjustaks ebaproportsionaalselt teiste sissenõudjate huve. Samuti ei kaasne sissenõudjatele otsest majanduslikku lisakoormust avalik-õiguslike ja karistusõiguslike nõuete aegumise või täitemenetluse lõpetamise korral. Seega on muudatuste mõju sissenõudjatele pigem väike.

6.3.4. Mõju pankrotihalduritele – pankrotihaldurite jaoks on muudatuste koondmõju valdavalt neutraalne kuni mõõdukalt positiivne. Muudatused ei too kaasa olulist töökoormuse kasvu, kuna täitekulude ja kohtutäituri tasunõuete käsitlemine pankrotimenetluses muutub õigusselgemaks ning väheneb vajadus vaidlustada kohtutäiturite nõudeid. Kuigi nõudeavalduste arv võib suureneda, kuna kohtutäiturid hakkavad senisest aktiivsemalt oma nõudeid esitama, tasakaalustab seda vaidluste vähenemine ja menetluste sujuvam kulg.

Muudatused ei avalda pankrotihalduritele otsest majanduslikku mõju ning toetavad pankrotimenetluse efektiivsust ja prognoositavust. Kokkuvõttes ei avalda muudatused pankrotihalduritele olulist mõju, kuid parandavad menetluslikku selgust ja vähendavad praktikas esinenud ebakindlust.

6.3.5. Mõju halduskoormusele – täitekulude jaotuse täpsustamine vähendab halduskoormust nii sissenõudja kui ka võlgniku jaoks. Mida täpsemalt on sätestatud tasu kandmise kord, seda väiksem on vajadus oma õiguste kaitseks ja tekkinud eriarvamuste lahendamiseks esitada avaldusi ja kaebusi.

6.4. Kavandatav muudatus: täitemenetluse võlgniku ajutine juurdepääsu piiramine teabele

Muudatusega kaasnev mõju: majanduslik mõju (mõju töö- ja halduskoormusele), mõju inimeste õigustele (isikuandmete kaitse)

Muudatusest mõjutatud sihtrühmad:

- 1) kohtutäiturid – 35;
- 2) täitemenetluse osalised – ligikaudu üle 100 000 isiku.

Sihtrühmale avalduva mõju kirjeldus ning järelendus mõju olulisuse kohta

6.4.1. Mõju kohtutäituritele – kohtutäiturite jaoks loob muudatus selgema õigusliku aluse päringute tegemisel andmete avaldamise ajastuse juhtimiseks ning vähendab menetluse nurjumise riski varajase teabe avalikustamise tõttu. Samas kaasneb kohtutäiturile kohustus hinnata igal konkreetsel juhul piirangu kohaldamise põhjendatust, mis eeldab kaalutlusõiguse kasutamist, kuid ei too kaasa märkimisväärset täiendavat töökoormust.

6.4.2. Mõju võlgnikele – võlgnike jaoks tähendab muudatus, et teave tema kohta tehtud päringute kohta ei pruugi olla talle viivitamata kättesaadav. See võib ajutiselt vähendada tema teadlikkust tema andmete töötlemisest, kuid ei piira tema õigusi lõplikult, kuna teave

tehakse kättesaadavaks hiljem. Samas aitab muudatus vältida olukordi, kus võlgnik saaks enne täitemenetluse algust astuda samme menetluse takistamiseks, mis on õigustatud teiste menetlusosaliste õiguste kaitse eesmärgil.

6.4.3. Mõju sissenõudjatele – sissenõudjate jaoks on muudatuse mõju positiivne, kuna see suurendab täitemenetluse efektiivsust ja vähendab riski, et võlgnik varjab vara või väldib menetlust enne selle ametlikku algust. See parandab nõuete tegeliku rahuldamise väljavaateid.

6.5. Täiendav mõju halduskoormusele

Automaatne täitemenetluse lõpetamine vanemluskokkuleppe korral vähendab võlgniku halduskoormust. Edaspidi näeb õigusakt ette täitemenetluse automaatse lõpetamise juhul, kui kohtutäiturile esitatakse Sotsiaalkindlustusameti kinnitatud hilisem vanemluskokkulepe, mis käsitleb lapse ülalpidamist või lapsega suhtlemist olukorras, mille kohta on varem tehtud kohtulahend või sõlmitud kokkulepe. Kuna lõpetamine ei eelda võlgnikult täiendavaid sisulisi toiminguid, piisab selleks lihtsast avaldusest ning menetlus ei sõltu teiste menetlusosaliste tegevusest. Lisaks langeb võlgniku jaoks ära vajadus taotleda täitemenetluse lõpetamist kohtus.

Võlgniku kinnisasja suhtes läbiviidava täitemenetlusega ühinemise kord vähendab oluliselt sissenõudja halduskoormust. Kuna edaspidi loetakse sissenõudja sundtäitmisega ühinenuks vastava avalduse esitamisega, ei pea sissenõudja enam ootama kohtutäituri ühinemisotsust. Sissenõudja jaoks seisneb muudatuse eelis selles, et uus kord välistab vajaduse esitada korduva avaldusi sundtäitmisega ühinemiseks, mida varasema praktika kohaselt võis ette tulla. Ühtlasi väheneb vajadus kaitsta oma õigusi seoses sundtäitmisega ühinemise küsimustega. Uus kord vähendab ka võlgniku halduskoormust. Sundtäitmisega automaatne ühinemine ei välista võlgniku kaebeõigust, näiteks juhul, kui kohtutäitur peaks tegema ühinemise kohta keelduva otsuse. Uue korra kohaselt tuleb võlgnikul sellist laadi vaidlus läbida üksnes üks kord, samas kui varasema korra järgi võis selline vajadus tekkida korduvalt.

Kokkuvõtvalt avaldavad kavandatavad muudatused positiivset mõju täitemenetluse süsteemile tervikuna ning positiivset mõju igale sihtrühmale. Muudatustega kõrvaldatakse mitmed senised õiguslikud ebaselgused, vähendatakse vaidlusi, parandatakse menetluste efektiivsust ning tagatakse kohtutäituri ametitegevuse jätkusuutlikum finantseerimine. Negatiivne mõju menetlusosalistele on kas olematu või väga piiratud ning seda ei saa pidada oluliseks.

Ülejäänud eelnõus kavandatavad muudatused on kas terminoloogilised või ei ole neil sisulist mõju, mistõttu pole nende mõju seletuskirjas hinnatud.

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Seaduse rakendamisega ei kaasne riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevusi. Riigile ja omavalitsustele eelnõukohase seaduse rakendamisega tulusid ega kulusid ei lisandu.

Riigipoolse lapse elatise sundtäitmise rahastamise perioodi täpsustamine ei too kaasa riigi kulude suurenemist. Vastavad vajadused ja mõjud on hinnatud riigi poolt makstava tasu kehtestamise eelnõu koostamisel ning juba siis arvestati asjaoluga, et lapse elatise nõude sundtäitmine võib kesta kuni lapse 21-aastaseks saamiseni. Käesoleva eelnõuga kavandatav muudatus ei mõjuta riigieelarvest igal aastal eraldatava summa suurust.

Riigi makstud tasu nõutakse võlgnikult hiljem samas täiteasjas sisse ja kantakse riigieelarvesse tagasi. Muudatustel ei ole lisamõju riigi kuludele.

8. Rakendusaktid

Seaduse rakendamiseks ei ole vaja muuta kehtivaid rakendusakte.

9. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub üldises korras. Muudatused on kavandatud õigusselguse tagamiseks ja ei too endaga kaasa sisulisi muudatusi ega eelda pikema üleminekuperioodi kehtestamist.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu [26-0309](#) ja arvamuse avaldamiseks Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojale, Notarite Kojale, Riigikohtule, Tallinna Ringkonnakohtule, Tartu Ringkonnakohtule, Harju Maakohtule, Pärnu Maakohtule, Tartu Maakohtule, Viru Maakohtule, Eesti Advokatuurile, Eesti Võlanõustajate Liidule, MTÜ-le Eesti Võlausaldajate Liit, Andmekaitse Inspektsioonile ja Maksejõuetuse teenistusele.

Algatab Vabariigi Valitsus „.....“..... 2026. a

(allkirjastatud digitaalselt)